

Eesti Pank
Bank of Estonia

Eesti maksebilansi aastaraamat 2009

© Eesti Pank, 2010

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

668 0719

Faks

668 0836

E-post

info@eestipank.ee

Veebileht

www.eestipank.ee

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefonil: 668 0998

faksil: 668 0954

e-postiga: trykis@eestipank.ee

Tegevtoimetaja: Kadri Põdra

Küljendus: Triinu Talve

SISUKORD

I. EESTI 2009. AASTA MAKSEBILANSS	4
Sissejuhatus	4
Lühiülevaade.....	7
Jooksevkonto.....	7
Kaubad.....	7
Teenused.....	7
Tulu	9
Jooksev- ja kapitaliülekanded.....	9
Finantskonto	10
Otseinvesteeringud	10
Portfelliinvesteeringud	10
Muud investeeringud.....	10
Jooksevkonto	12
Kaubad.....	12
Teenused.....	16
Tulu.....	23
Jooksev- ja kapitaliülekanded.....	26
Finantskonto	27
Otseinvesteeringud	27
Portfelliinvesteeringud	33
Tuletisinstrumendid	36
Muud investeeringud	37
Reservvarad	40
II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG	
31. detsembril 2009	41
III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE	46
Maksebilanss	46
Rahvusvaheline investeerimispositsioon.....	47
Välisvõlg	48
Põhiterminid.....	49
Kirjete sisu.....	50
Maksebilansi koostamise süsteem.....	55
Maksebilansi koostamine Eestis	55
Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused	58
Andmete konfidentsiaalsus.....	58
Avalikustamine ja korrigeerimispoliitika.....	59

I. EESTI 2009. AASTA MAKSEBILANSS

SISSEJUHATUS

Eesti majandusarengut kujundas 2009. aastal kinnisvarabuumile järgnenud sisenõudluse vähenemise ja USA investeerimispanega Lehman Brothersi pankrotile järgnenud maailmakaubanduse järsu languse koosmõju. Kaupade ja teenuste väljaveo maksumus stabiliseerus juba aasta algul, sisenõudluse vähenemine jätkus aga alanevas tempos kuni 2009. aasta lõpuni. Aasta keskmisena vähenes sisenõudlus peaaegu veerandi võrra.

Kaupade ja teenustes väljaveo langus piirdus aasta keskmisena küll 11%ga, kuid välisõudluse järsul kahanemisel oli veel ka kaudne mõju. Nimelt pärines ligikaudu pool töökoha kaotanud töötajatest ekspordisektorist ning maailmamajanduse ebamäärased väljavaated vähendasid elanike kindlustunnet märkimisväärselt. Kartus tuleviku ees tõi kaasa aktiivsema säästmise. Sissetulekute langusele vaatamata kasvasid leibkondade tähtajalised hoiused aasta jooksul 3–4%.

Kõik see muutis sisemaiste säästude ja investeringute vahekorda. Muutus tulenes puhtalt erasektorist, sest valitsuse sääst vähenes veelgi. Nõrgast sisenõudlusest ja sellega võrreldes siiski tugevast välisõudlusest tingitud jooksevkonto puudujäägi vähenemine kestis 2009. aasta suveni. Kaupade ja teenuste konto ülejääk suurenes II kvartalis 8–9%ni sama perioodi SKP suhtes. Seejärel hakkas ülejääk aeglaselt vähenema. Veidi aitas välistasakaalu paranemisele kaasa ka kauplemistingimuste muutumine. Ehkki ekspordihinnad alanesid esimest korda peale 2002. aastat, oli sisseveetavate kaupade puhul langus suurem.

Eesti majanduse välistasakaalu ning valitsussektori eelarvepositsiooni paranemisega kooskõlas tugevnes ka kogu majanduse finantspositsioon ning alates 2009. aasta algusest muutusid Eesti residentid koguarvestuses netolaenuandjateks. See muutus peegeldus selgelt kapitali liikumises ja Eesti pankadel oli võimalik hakata vähendama võlgnevust emaaettevõtete ees. Aasta lõpus oli Eesti residentide välisvõlg ligikaudu 9% väiksem kui aasta alguses.

Säästmise ja investeerimise vahekorra muutus oli küll peamine, kuid mitte ainus rahaliikumist mõjutav tegur. Kohe peale üleilmse finantskriisi haripunkti suurendasid emapangad Eestis asuvaid likviidsusreserve, mis 2009. aasta esimesel poolel tagasi võeti. Rahavoogusid mõjutas ka riigirahanduse olukord. Nimelt rahastati koondeelarve puudujääki valdavalt kiire kasvu aastail kogutud reservidest ja välismaistesse väärt-paberitesse paigutatud reservidest. Ehkki headel aegadel kogutud reservid pidanuks majanduslanguse suurust arvestades olema suuremad, oli Eesti valitsus 2009. aasta lõpus ikka veel netolaenuandja rollis. Olulise osa raha sissevoolust hõlmasid ka kapitaliülekanded Euroopa Liidu eelarvest.

Aasta kokkuvõttes oli reservvarade muutus nullilähedane ning enamik kapitalivoogudest oli seotud panganduse ja grupisiseste rahavoogudega.

Ülevaate Eesti maksebilansist ja maksebilansi rahvusvahelistest põhinäitajatest annavad tabelid 1.1 ja 1.2.

Tabel 1.1. Eesti maksebilanss (mln kr)*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jooksevkonto	-15 418,2	-17 134,1	-17 461,8	-32 122,9	-42 574,2	-24 531,8	9 822,0
Kaubad ja teenused	-10 046,8	-10 615,8	-11 122,5	-22 120,7	-27 862,0	-14 094,9	12 293,0
Kaubad**	-21 522,3	-24 551,7	-24 254,5	-36 051,4	-42 717,2	-33 255,0	-8 759,2
kreedid (FOB)	63 443,7	74 543,0	99 322,3	121 637,1	127 386,6	133 600,0	102 268,3
deebet (FOB)	-84 966,0	-99 094,7	-123 576,9	-157 688,5	-170 103,7	-166 855,0	-111 027,5
Teenused	11 475,5	13 936,0	13 132,0	13 930,7	14 855,1	19 160,1	21 052,2
kreedid	30 674,0	35 888,9	40 868,5	44 920,2	49 977,6	54 957,8	49 422,0
deebet	-19 198,5	-21 952,9	-27 736,5	-30 989,5	-35 122,5	-35 797,6	-28 369,8
Tulu	-7 240,7	-7 965,3	-7 124,4	-10 763,7	-16 513,3	-13 467,3	-5 955,1
kreedid	3 584,1	5 487,0	9 225,6	13 556,0	19 119,5	18 290,5	10 544,4
deebet	-10 824,8	-13 452,3	-16 349,9	-24 319,7	-35 632,9	-31 757,7	-16 499,5
Jooksevülekanded	1 869,4	1 447,0	785,2	761,5	1 801,2	3 030,3	3 484,0
kreedid	3 380,8	5 242,6	5 876,8	6 568,5	7 610,8	8 221,1	8 056,0
deebet	-1 511,5	-3 795,6	-5 091,6	-5 806,9	-5 809,6	-5 190,8	-4 572,0
Kapitali- ja finantskonto (reservvarata)	18 552,9	22 670,6	20 513,3	41 922,7	41 489,3	30 227,7	-8 230,1
Kapitalikonto	977,8	1 076,6	1 325,9	4 515,8	2 561,0	2 617,3	6 010,0
Finantskonto	17 575,1	21 594,0	19 187,3	37 406,9	38 928,3	27 610,4	-14 240,1
Otseinvesteeringud	10 716,0	8 672,2	27 401,5	8 609,6	11 194,6	6 568,9	1 561,3
Välismaal	-2 149,2	-3 388,6	-8 699,5	-13 794,5	-19 958,8	-11 888,8	-17 356,1
Eestis	12 865,3	12 060,9	36 101,0	22 404,1	31 153,3	18 457,7	18 917,3
Portfellinvesteeringud	2 431,6	9 102,5	-27 688,4	-16 517,6	-5 758,0	7 950,8	-22 562,8
Nõuded	-5 351,6	-4 775,7	-10 818,4	-15 247,7	-8 640,4	10 648,2	-7 544,8
Omandiväärtpaberid	-1 028,9	-2 893,5	-4 848,9	-4 569,2	-7 688,8	4 095,9	-748,3
Võlaväärtpaberid	-4 322,7	-1 882,2	-5 969,5	-10 678,6	-951,6	6 552,3	-6 796,5
Kohustused	7 783,2	13 878,2	-16 870,0	-1 269,8	2 882,4	-2 697,4	-15 018,0
Omandiväärtpaberid	1 527,0	2 205,2	-16 352,3	3 731,8	3 533,3	-3 327,3	-1 443,4
Võlaväärtpaberid	6 256,2	11 673,0	-517,8	-5 001,6	-650,9	629,9	-13 574,6
Tuletisinstrumentid	-19,3	-8,3	-97,6	78,5	-797,8	828,5	195,8
Nõuded	-139,2	-35,1	13,5	-180,9	-883,4	674,6	279,2
Kohustused	120,0	26,8	-111,1	259,4	85,6	153,9	-83,4
Muud investeeringud	4 446,8	3 827,7	19 571,8	45 236,4	34 289,5	12 262,2	6 565,6
Nõuded	-2 284,6	-11 749,5	-11 143,5	562,4	-22 301,6	-5 591,1	15 027,7
Pikaajalised	-565,7	-6 052,6	-4 199,6	5 406,7	-3 288,4	-276,2	-619,8
Lühiajalised	-1 718,9	-5 696,9	-6 943,9	-4 844,3	-19 013,3	-5 314,9	15 647,5
Kohustused	6 731,4	15 577,2	30 715,3	44 674,0	56 591,2	17 853,3	-8 462,1
Pikaajalised	4 309,1	5 602,6	10 905,4	25 263,2	46 123,7	-9 629,6	6 102,8
Lühiajalised	2 422,3	9 974,7	19 809,9	19 410,8	10 467,5	27 482,9	-14 564,9
Vead ja täpsustused	-822,7	-2 111,2	1 832,4	-2 272,6	2 486,8	2 173,9	-1 559,7
Üldbilanss	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 527,3	1 401,9	7 869,7	32,1
Reservvarad	-2 312,1	-3 425,4	-4 883,9	-7 527,3	-1 401,9	-7 869,7	-32,1

* Vastavalt täiendava teabe laekumisele on korrigeeritud eelmiste perioodide andmeid.

** Eesti ühinemisel Euroopa Liiduga 1. mail 2004 muutus põhjalikult kaupade liikumise arvestuse süsteem Eesti ja teiste liikmesriikide vahel, mistõttu väliskaubanduse aegread enne ja pärast ühinemist ei ole otseselt võrreldavad.

Tabel 1.2. Maksebilansi rahvusvaheliselt võrreldavad põhinäitajad

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Väliskaubanduse käibe osatähtsus SKP suhtes (%)	110,7	109,1	114,6	127,4	135,4	121,7	119,4	99,3
Kaubaeksport/-import (%)	75,8	74,7	75,4	80,5	76,6	74,9	80,0	92,1
Nominaalne efektiivne vahetuskurs (% eelmise aasta suhtes)	102,1	103,6	101,0	100,3	99,5	100,9	101,6	104,7
Reaalne efektiivne vahetuskurs (% eelmise aasta suhtes)	101,9	101,7	101,3	101,1	100,4	102,9	104,7	101,6
Kaubandustingimused (eksporti ja impordi hinnaindeksite suhe)	112,2	121,6	122,4	119,6	119,4	124,2	122,4	124,5
Maksebilansi üldbilansi saldo (välisreservide muut, mln kr)	926,8	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 527,0	8 027,3	7 869,8	32,1
Välisreservide muudu osatähtsus SKP suhtes (%)	0,8	1,7	2,3	2,8	3,6	3,3	3,1	0,0
Jooksevkonto saldo (mln kr)	-12 908,0	-15 418,2	-17 134,1	-17 461,8	-35 010,1	-42 574,2	-24 531,9	9 821,9
Jooksevkonto valitsusülekanneteta (mln kr)	-13 628,4	-16 638,8	-17 574,3	-17 062,0	-34 903,2	-42 500,8	-24 243,6	9 503,3
Jooksevkonto puudujääk ilma valitsusülekanneteta (% SKP suhtes)	11,2	12,2	11,6	9,8	16,9	17,4	9,6	-4,4
Valitsusülekanded (neto, mln kr)	720,4	1 220,6	440,2	-399,8	-106,9	-73,4	-288,3	318,6
Valitsusülekanded (% RKP suhtes)	0,6	0,9	0,3	-0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,2
Majanduse koguvälisvõlg (% SKP suhtes)	57,9	64,5	75,8	85,4	96,8	111,0	118,4	126,7
Riigi välisvõla teenindus (% kogu-eksporti suhtes)	1,7	0,3	0,2	0,6	0,2	1,0	0,3	0,1

LÜHIÜLEVAADE

Jooksevkonto

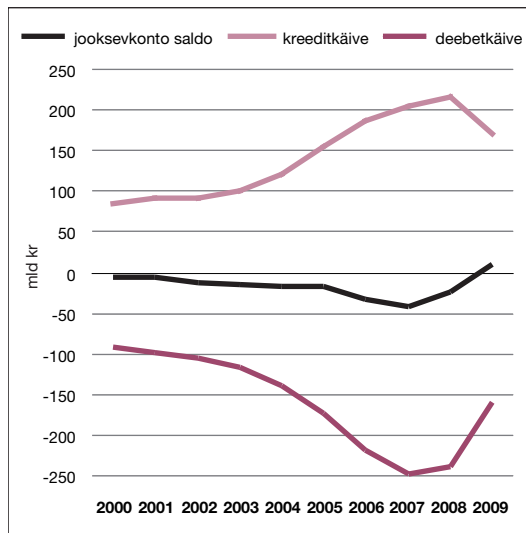
Üleilmse majandussurutisega kaasnenud sisenõudluse kiirem vähenemine võrreldes välisnõudlusega mõjutas oluliselt 2009. aasta maksebilansi jooksevkontot. See pöördus eelnevate aastate sügavast puudujäägist ligi 10 mld krooni suurusesse ülejääki. SKP suhtes moodustas ülejääk 4,6%. Jooksevkonto ülejäägi tekkimine avaldus eelkõige kiiresti kahanenud kaubavahetuse puudujäägis ning vähemal määral tulu netoväljavoolu vähenemises. SKP otseste komponentide, kaupade ja teenuste eksport ületas nende importi ning suhtena SKPsse moodustas ülejääk 5,7%. Nii jooksevkonto krediidikui ka deebetkäibes jäi Euroopa Liidu osakaal kahe eelmise aastaga võrreldes enam-vähem samaks (vastavalt 72% ja 82%).

Kaubad

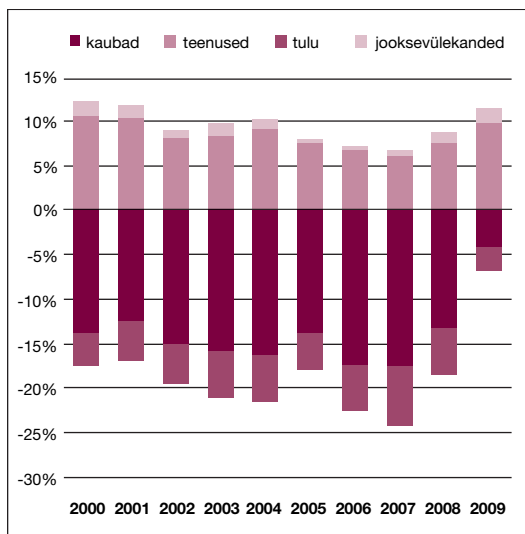
2009. aastal vähenes maksebilansi kaupade konto puudujääk eelmise aastaga võrreldes ligi neli korda ning oli 9 mld krooni. See moodustas aastastest SKPst vaid 4%. Kaupade eksport kahanes neljandiku ja import kolmandiku võrra, moodustades vastavalt 102 ja 111 mld krooni. Väliskaubanduse puudujäägi alanemist mõjutasid enam transpordivahendite, masinate ja seadmete ning mineraalsete toodete grupid, mille defitsiit vähenes kokku 20 mld krooni võrra. Peamise väliskaubanduspartneri Euroopa Liidu osa Eesti kaubavahetuses hõlmas 69% kaupade väljaveost ning 80% sisseveost.

Teenused

Suhteliselt hästi toimis keerulistes majandustingimustes teenuste väliskaubandus. Ehkki ka teenuste eksport ja import vähenesid, toimus see väiksemas ulatuses kui kaubavahetuse vähenemine – eksport langes 10% ning import 21%. Impordi kiirem vähenemine võrreldes ekspordiga tingis **teenuste** üle-

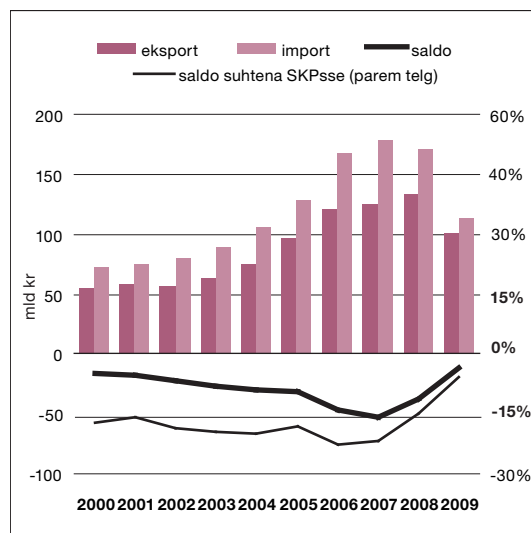

Jooksevkonto käive ja saldo

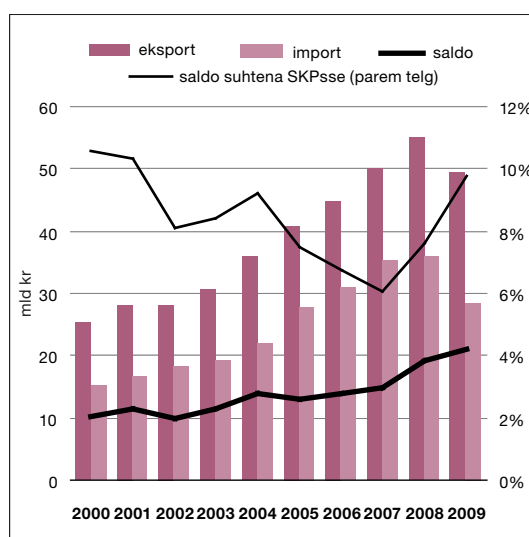

Jooksevkonto komponendid suhtena SKPsse

jäägi mõningase kasvu. 2009. aasta teenuste ülejääk oli rekordiline, küündides 21 mld kroonini. Ülejäägist 87% moodustasid kolme olulisemat liiki teenused – veo-, reisi- ja muud äriteenused (kaubandus-, reklaami-, ja õigusabiteenused jm). Euroopa Liidu osa teenuste ekspordis hõlmas 71% ja impordis 78%.

Eesti väliskaubandus

Teenuste konto

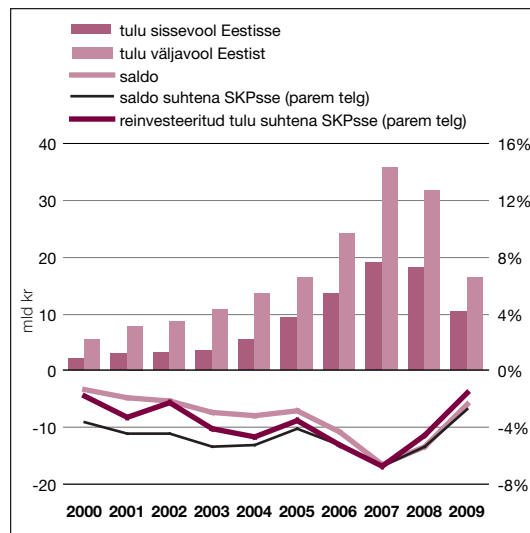

Tulu

Tööjõu- ja kapitalitulu netoväljavool vähenes aastaga üle kahe korra ning oli 6 mld krooni. Tööjõutulu ülejääk ulatus 2,1 mld kroonini, olles aastaga vähenenud 15%. Suurema osa tulukontost hõlmas kapitalitulu (investeeringutulu), kusjuures mitteresidentide Eestis teenitud tulu ületas residentide välismaal teenitud tulu 8 mld krooni võrra. Investeeringutulu netoväljavool kahanes aastaga kaks korda. Nii investeeringutulu sisse- kui ka väljavoolust moodustas 62% otseinvesteeringutulu. Residentide ja mitteresidentide tulu oli valdavalt seotud Euroopa Liidu riikidega.

Jooksev- ja kapitaliülekanded

2009. aasta jooksul, eriti aasta teises pooles, suurenes oluliselt Euroopa Liidu toetuste kasutamine. Valdav osa toetustest laekus Eestisse kapitaliülekannetena. Jooksev- ja kapitaliülekannete ülejääk kokku kasvas aastaga 70% ja oli 9,5 mld krooni.

Tulukonto

Finantskonto

Välismajandustegevuse ülejääki ei suudetud 2009. aastal täiel määral kohapeal investeerida ning varasemate aastate intensiivne kapitali netosissevool asendus netoväljavooluga. Selle tagajärjel oli finantskonto puudujääk 14 mld krooni. Eesti muutus netovälislaenuvõtjast netovälislaenuandjaks. Kapitali netoväljavool toimus põhiliselt portfelliinvesteeringutena.

Otseinvesteeringud

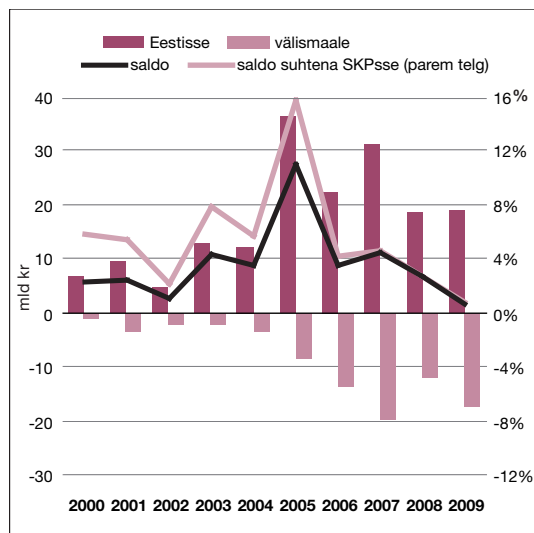
Otseinvesteeringute sissevool ületas 2009. aastal väljavoolu 1,6 mld krooni võrra, mis oli märkimisväärselt vähem kui varasematel aastatel. Samas olid nii Eestisse tehtud kui ka välismaale suunatud otseinvesteeringud mahukad, ulatudes vastavalt 18,9 ja 17,4 mld kroonini. Suuremahulised mõlemasuunalised otseinvesteeringutehingud toimusid aasta viimases kvartalis ja olid valdavalt seotud krediidi-asutuste ja muude sektorite investeeringutega aktsiakapitali.

Portfelliinvesteeringud

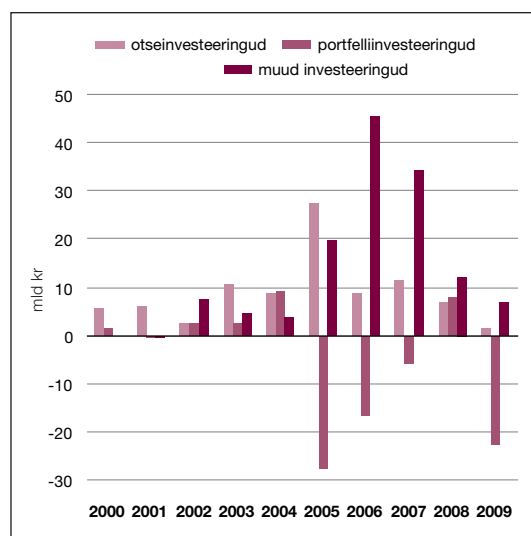
Portfelliinvesteeringute netoväljavool küündis 22,6 mld kroonini. Enamiku sellest moodustasid krediidi-asutuste tehingud, mille tulemusel suurenesid võlaväärtpaberite nõuded ning vähenesid nende kohustused.

Muud investeeringud

Kolme viimase aasta jooksul on kapitali sissevool muude investeeringutena (kaubanduskrediit, laenud ja hoised) märkimisväärselt vähenenud. Nende netosissevool moodustas 2009. aastal 6,6 mld

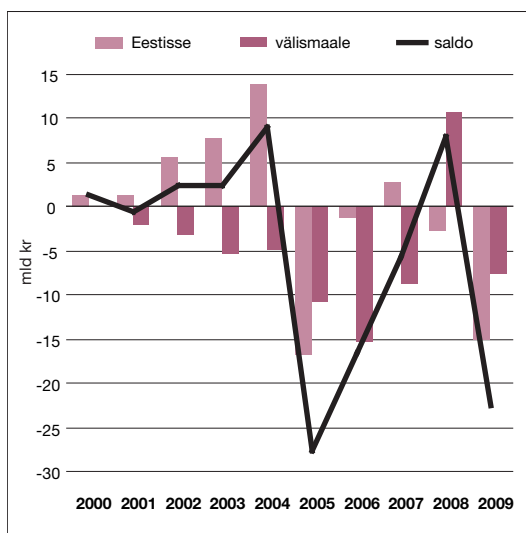

Kapitali- ja finantskonto allkontod

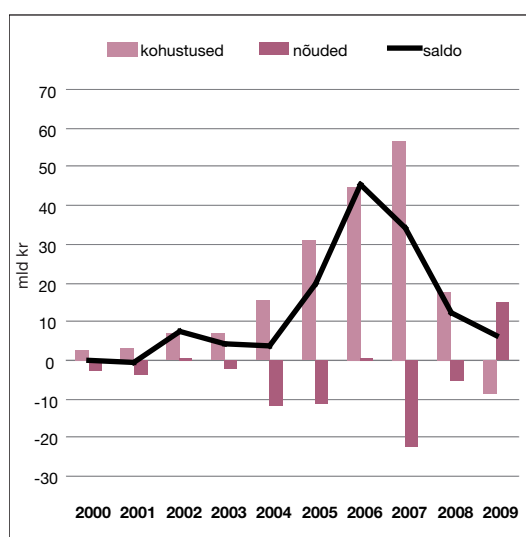

Otseinvesteeringud

krooni. Muude investeeringute nõuded vähenesid ligi 15 mld ning kohustused 8,5 mld krooni võrra. Nii nõuete kui ka kohustuste kahanemise taga olid krediitiasutuste sularaha ja hoiused (sh lühiajalised laenud).

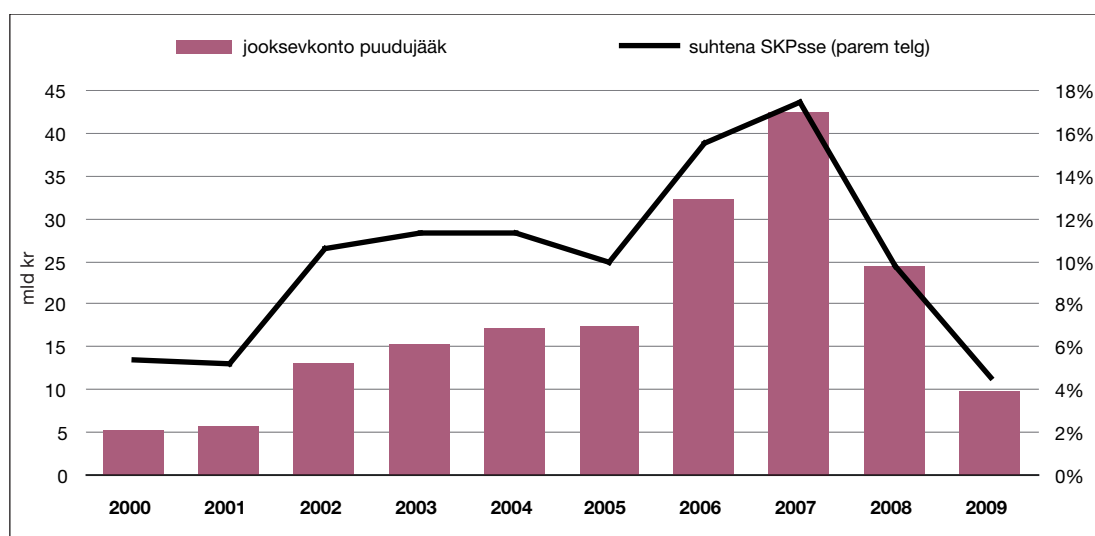
Portfelliinvesteeringud

Muud investeeringud

JOOKSEVKONTO

Ülemaailmne majandussurutis ja sellega kaasnenud kiire sisenõudluse kahanemine võrreldes välisõudlusega mõjutas 2009. aasta maksebilansi jooksevkontot kardinaalselt. Eelnevate aastate sügav puudujääk asendus ligi 10 mld krooni suuruse ülejäägiga. SKP suhtes moodustas ülejääk 4,6% (vt joonis 1.1). Ülejäägi tekkimine avaldus eelkõige kiiresti kahanenud kaubavahetuse puudujäägis ning väiksemal määral tulu netoväljavoolu vähenemises. SKP otseste komponentide, kaupade ja teenuste konto ülejääk suhtena SKPsse oli 5,7%. Kaupade ja teenuste eksport kahanes 20% ning import 31%. Edukalt kasutati ära Euroopa Liidu toetusi ning jooksev- ja kapitaliülekannete ülejääk oli üle 9 mld krooni.

Joonis 1.1. Eesti maksebilansi jooksevkonto puudujääk

Nii jooksevkonto krediti- kui ka deebetkäibes jäi Euroopa Liidu osakaal kahe eelmise aastaga võrreldes samaks, vastavalt 72% ja 82%. Mõlemas käibes olid viis olulisemat partnerriiki samad, erines vaid esimeste riikide järjestus. Kui krediti käibes juhtis Soome ja teisel kohal oli Rootsi, siis deebetkäibes oli vastupidi; mõlemas käibes järgnesid Läti, Saksamaa ja Leedu. Viie tähtsama partnerriigi osakaal krediti käibes oli 50% ja deebetkäibes 55%. Eesti maksebilansi jooksevkonto oli suurima ülejäägiga Soome, Venemaa ja USAga ning suurima puudujäägiga Rootsi, Leedu ja Saksamaaga (vt tabel 1.3). Puudujääk Rootsi ja Saksamaaga vähenes aastaga kokku ligi 20 mld krooni võrra.

Kaubad

2009. aasta majandussurutise tingimustes vähenes maksebilansi **kaupade konto** puudujääk 2008. aastaga võrreldes 74% ehk 24 mld krooni võrra ja oli 9 mld krooni (vt tabel 1.4). See moodustas aastastest SKPst ligi 4%. Kaupade väljavedu kahanes aastaga 24% ja hõlmas 102 mld krooni. Kaupade sissevedu vähenes kolmandiku võrra ja ulatus 111 mld kroonini.

Tabel 1.3. Jooksevkonto saldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2008	2009
EL-27	-38 639,0	-8 393,5
Soome*	11 133,6	12 637,6
Rootsi	-13 954,4	-5 862,0
Leedu	-4 634,6	-5 014,3
Saksamaa	-14 925,0	-4 631,4
Poola	-5 000,2	-4 037,2
SRÜ	1 541,2	3 728,2
Venemaa	4 866,0	3 575,0
Valgevene	-4 259,6	-1 240,5
Kasahstan	448,1	923,8
Ülejäänud riigid	12 565,9	14 487,3
USA	4 885,5	3 275,1
Nigeeria	1 068,9	2 943,1
Norra	4 366,6	2 683,3
Kanada	923,6	2 127,8
Šveits	1 249,0	1 756,9
Kokku	-24 531,8	9 822,0

* Riigid on järjestatud viimase perioodi jooksevkonto saldo absoluutväärtuse järgi.

Tabel 1.4. Kaupade sisse- ja väljavedu

	Kaubad – krediid (FOB)			Kaubad – deebet (FOB)			Saldo (mln kr)
	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste ekspordis (%)	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste impordis (%)	
2000	56 118,1	51,7	69,0	69 489,5	41,5	82,2	-13 371,4
2001	58 798,5	4,8	67,6	72 340,9	4,1	81,1	-13 542,4
2002	57 948,7	-1,4	67,3	76 404,0	5,6	80,7	-18 455,3
2003	63 443,7	9,5	67,4	84 966,0	11,2	81,6	-21 522,3
2004	74 543,0	17,5	67,5	99 094,7	16,6	81,9	-24 551,7
2005	99 322,3	33,2	70,8	123 576,9	24,7	81,7	-24 254,6
2006	121 637,1	22,5	73,0	157 688,5	27,6	83,6	-36 051,4
2007	127 386,6	4,7	71,8	170 103,7	7,9	82,9	-42 717,1
2008	133 600,0	4,9	70,9	166 855,0	-1,9	82,3	-33 255,0
2009	102 268,3	-23,5	67,4	111 027,5	-33,5	79,6	-8 759,2

* Maksebilansi väliskaubanduse osabilansi andmed.

Kaupade väljavedu oli 2009. aastal väliskaubandusstatistika¹ esialgsetel andmetel 101,3 mld ja sissevedu CIF-hindades 113,6 mld krooni. Nii ekspordi kui ka impordi suur langus toimus esimeses kvartalis, ülejäänud aasta jooksul suurenesid mõlemad eelneva kvartali suhtes mõõdukas tempos.

¹ Järgnev analüüs ei sisalda Eesti Panga poolt maksebilansi kaupade kontole tehtud täiendusi (kapitalikaupade remont, välisriikidest ostetud proviant jm). Import on CIF-hindades ja analüüsitud lähteriigi järgi.

Terminid „eksport” ja „import” on liitumishetkest kasutatavad vaid kaubavahetuses kolmandate riikidega. Intrastati aruandesüsteemis kasutatakse mõisteid „kaupade lähetamine” ja „kaupade saabumine”. Kuna järgnev analüüs hõlmab kaubavahetust nii ühendusesiseste kui ka -väliste riikidega, on liitsuse ja selguse huvides endiselt kasutatud mõisteid „eksport” või „kaupade väljavedu” ning „import” või „kaupade sissevedu”.

Väliskaubanduse puudujääk, mis majandusbuumi ajal ulatus 12–14 mld kroonini kvartalis, jäi 2009. aasta kvartalites 2–4 mld krooni vahemikku ja moodustas aastase puudujäägina 12,2 mld krooni.

Kaupade väljavedu vähenes peaaegu kõikide kaubagruppide arvestuses (vt tabel 1.5). Ainsana suurenes aastaga mineraalsete toodete eksport, mille tagajärjel see kaubagrupp omandas masinate-seadmete järel teise koha. Mineraalsete toodete väljaveost moodustas kolmveerandi eelnevalt Venemaalt ja Leedust töötlemiseks sisse toodud mootorikütus, mida tarniti USAsse, Nigeeriasse ja Kanadasse. Enim mõjutas ekspordilangust masinate-seadmete väljaveo vähenemine 31% võrra. Mobiilsidevahendeid ja muid elektroonikakaupu müüdi Rootsi, Soome, Venemaale, Lätisse ja Saksamaale. Ligi poole võrra alanes metallide ja metalltoodete väljavedu, mis koosnes peamiselt metallkonstruktsioonidest ja terastoodetest, sihtriikideks Soome, Rootsi ja Läti. Puitu ja puittooteid (ehitusdetailid, küttepuud, puidumass jm) tarniti Soome, Rootsi ja Taani, kokkupandavaid ehitisi Saksamaale, Norrasse ja Suurbritanniasse ning mööblit valdavalt Soome ja Rootsi.

Tabel 1.5. Kaupade väljavedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Toidukaubad	12 153,5	10 246,5	9,2	10,1	-15,7
Mineraalsed tooted	16 063,9	16 956,6	12,1	16,7	5,6
Keemiakaubad	11 318,8	8 810,8	8,5	8,7	-22,2
Garderoobikaubad	7 094,9	5 154,9	5,4	5,1	-27,3
Puit, paber ja tooted	15 155,0	12 121,1	11,4	12,0	-20,0
Metallid ja metalltooted	15 955,5	8 819,3	12,0	8,7	-44,7
Masinaid ja seadmed	28 734,6	19 764,8	21,7	19,5	-31,2
Transpordivahendid	10 403,8	6 607,4	7,9	6,5	-36,5
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	9 612,6	8 413,1	7,3	8,3	-12,5
Muud	5 989,1	4 415,0	4,5	4,4	-26,3
Kokku	132 481,7	101 309,4	100,0	100,0	-23,5

Toidukaupade väljaveos oli endiselt esikohal kange alkohol, mida eksporditi Venemaale, Soome, Läti ja Leetu. Veel eksporditi juustu, kohupiima ja muid piimatooteid, külmutatud kala ja kalakonserve ning mitmesuguseid poolfabrikaate, lisaks eelnimetatud riikidele ka Rootsi, Saksamaale, Hollandisse, Ukrainasse ja Taani. Keemiakaupade eksport koosnes peamiselt ehitusmaterjalidest (pahtlid, mastiksid, värvid-lakid jne), karboksüülhapetest ja plasttoodetest, mida tarniti Venemaale, Poola ja Leetu. Aastaga kahanes märkimisväärselt sõiduautode reeksport Läti, Soome, Rootsi ja Venemaale, mis põhjustas ka transpordivahendite väljaveo 36% languse. Tekstiili- ja jalatsitööstuse toodangu sihtriigid olid Soome, Rootsi, Läti ja Venemaa.

Kaupade sissevedu kahanes kõikide kaubagruppide arvestuses märkimisväärselt (vt tabel 1.6). Import vähenes enim masinate-seadmete, transpordivahendite ja metallide sisseveo suure languse tagajärjel; suurimaks kaubagrupiks tõusid mineraalsed tooted. Mootorikütust osteti Venemaalt, Leedust, Valgevenest ja Lätist nii töötlemiseks kui ka sisetarbeks, maagaasi Venemaalt ning elektrit Leedust ja Lätist. Masinate-seadmete grupi arvestuses toodi Eestisse peamiselt mobiilsidevahendeid ja elektroonikatööstuse detaile Soomest, Rootsist ja Saksamaalt. Keemiakaupu (ravimeid, plasttooteid, õhkrehve jm) tarniti meile Saksamaalt, Soomest, Leedust, Lätist ja Poolast.

Tabel 1.6. Kaupade sissevedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Toidukaubad	17 676,2	14 599,4	10,4	12,9	-17,4
Mineraalsed tooted	27 147,2	22 227,2	15,9	19,6	-18,1
Keemiakaubad	22 022,4	16 918,5	12,9	14,9	-23,2
Garderoobikaubad	11 110,0	7 726,1	6,5	6,8	-30,5
Puit, paber ja tooted	7 988,5	6 098,2	4,7	5,4	-23,7
Metallid ja metalltooted	18 220,8	8 764,3	10,7	7,7	-51,9
Masinad ja seadmed	36 812,8	21 930,1	21,6	19,3	-40,4
Transpordivahendid	18 692,3	7 053,6	11,0	6,2	-62,3
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	4 034,8	2 873,8	2,4	2,5	-28,8
Muud	6 783,8	5 359,1	4,0	4,7	-21,0
Kokku	170 488,8	113 550,2	100,0	100,0	-33,4

Nagu toidukaupade ekspordi, nii ka impordi puhul olid suurimad kaubaartiklid kange alkohol ja veinid, mida veeti sisse Suurbritanniast, Soomest ja Prantsusmaalt. Kergetööstuse toodangut (jalatseid, meeste ja naiste valmisriideid, kudumeid, pesu) toodi lisaks Euroopa Liidu riikidele Hiinast, Türgist ja Pakistanist. Transpordivahendite sissevedu kahanes aastaga 62%, peamiselt sõiduautode ja nende varuosade tarnete vähenemise tõttu Rootsist, Saksamaalt ja Soomest. Puitu ja paberit osteti Soomest, Venemaalt ja Lätist, terastooted Soomest, Saksamaalt ja Rootsist.

Väliskaubanduse puudujääk vähenes 2008. aastaga võrreldes 68% ehk 26 mld krooni võrra ja ulatus 12,2 mld kroonini (vt tabel 1.7). Ülejäägiga olid kolm kaubagrupperi: puit ja puittooted, mööbel jm tööstuskaubad ning metallid ja metalltooted. Puudujääk vähenes enim transpordivahendite, masinate-seadmete ning mineraalsete toodete osas.

Riikide ühenduste järgi vähenes **kaupade väljavedu** kõikidesse riikide ühendustesse (vt tabel 1.8). Tähtsamad ekspordipartnerid Euroopa Liidus olid Soome, Rootsi, Läti, Saksamaa ja Leedu. Euroopa Liidu suunalisest ekspordist 22% moodustasid masinad-seadmed (peamiselt elektroonikatööstuse toodang), järgnesid puit ja puittooted, toidukaubad ning mineraalsed tooted (mootorikütus). Ekspordis

Tabel 1.7. Väliskaubanduse saldo peamiste kaubagruppide järgi

	2008	2009
Toidukaubad	-5 522,7	-4 352,9
Mineraalsed tooted	-11 083,3	-5 270,6
Keemiakaubad	-10 703,6	-8 107,6
Garderoobikaubad	-4 015,1	-2 571,2
Puit, paber ja tooted	7 166,5	6 022,9
Metallid ja metalltooted	-2 265,3	55,0
Masinad ja seadmed	-8 078,2	-2 165,3
Transpordivahendid	-8 288,4	-446,2
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	5 577,9	5 539,3
Muud	-794,7	-944,1
Kokku	-38 007,1	-12 240,8

Tabel 1.8. Kaupade väljavedu riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
EL-27	92 290,5	70 009,6	69,7	69,1	-24,1
Soome	24 350,0	18 814,0	18,4	18,6	-22,7
Rootsi	18 290,5	12 693,0	13,8	12,5	-30,6
Läti	13 199,7	9 623,0	10,0	9,5	-27,1
Saksamaa	6 713,5	6 209,2	5,1	6,1	-7,5
Leedu	7 505,6	4 820,2	5,7	4,8	-35,8
SRÜ	17 686,4	11 914,2	13,4	11,8	-32,6
Venemaa	13 775,0	9 414,0	10,4	9,3	-31,7
Ukraina	2 206,1	1 130,7	1,7	1,1	-48,7
Valgevene	850,2	592,5	0,6	0,6	-30,3
Ülejäänud riigid	22 504,8	19 385,5	17,0	19,1	-13,9
USA	6 374,2	4 287,3	4,8	4,2	-32,7
Norra	4 379,6	3 223,2	3,3	3,2	-26,4
Nigeeria	1 075,3	2 953,8	0,8	2,9	174,7
Kokku	132 481,7	101 309,4	100,0	100,0	-23,5

SRÜ riikidesse olid esikohal toidu- ja keemiakaubad ning masinad-seadmed, suurimad partnerriigid olid traditsiooniliselt Venemaa, Ukraina ja Valgevene. Ülejäänud riikide esikolmikusse kuulusid USA, Norra ja Nigeeria. Enamiku ekspordist USAsse ja Nigeeriasse hõlmas mootorikütus, Norrasse veeti puittooteid (mööblit ja palkmaju).

Kaupade sissevedu kahanes samuti kõigi riikide ühenduste arvestuses (vt tabel 1.9). Euroopa Liidu esiviisikus olid Soome, Leedu, Läti, Saksamaa ja Rootsi. Euroopa Liidust veeti Eestisse peamiselt masinaid-seadmeid, keemia- ja toidukaupu ning kütuseid. Venemaalt pärit impordist 66% moodustasid töötlemiseks sisse veetud mootorikütused ja maagaas. Ka Valgevenest tarniti põhiliselt mootorikütust, Ukrainast aga metalltooteid. Ülejäänud riikide seas olid suurimad partnerriigid Hiina, USA ja Norra. Hiinast veeti Eestisse elektroonikadetaile ja riidekaupa, USAst transpordivahendeid ning Norrast mootorikütust.

Väliskaubandus oli puudujäägiga nii Euroopa Liidu kui ka SRÜga (vt tabel 1.10). Euroopa Liidu riikidest oli Eestil kõige suurem kaubanduspuudujääk Leedu, Saksamaa ja Poolaga, ülejääk aga Soome, Rootsi ja Taaniga. SRÜ riikidest oli kaubabilanss miinuses Valgevene ja Venemaaga, väikeses ülejäägis aga Ukrainaga. Ülejäänud riikidest oli kaubavahetus puudujäägis Hiinaga, suures ülejäägis USA, Kanada ja Norraga.

Teenused

2009. aasta rasketes majandustingimustes toimus suhteliselt hästi teenuste väliskaubandus ning **teenuste konto** ülejääk ulatus 21 mld kroonini, suurenedes aastaga 10%. Kuigi nii teenuste eksport kui ka import vähenesid, kahanes import eelmise aastaga võrreldes kaks korda kiiremini kui eksport (vt tabel 1.11). Et kaupade käive alanes samal ajal suuremal määral, siis teenuste osatähtsus kaupade ja teenuste käibes mõnevõrra kasvas.

Tabel 1.9. Kaupade sissevedu riikide ühenduste järgi*

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
EL-27	136 016,1	91 221,8	79,8	80,3	-32,9
Soome	24 096,4	16 553,8	14,1	14,6	-31,3
Leedu	15 118,0	12 353,5	8,9	10,9	-18,3
Läti	15 454,4	11 911,0	9,1	10,5	-22,9
Saksamaa	22 779,4	11 791,6	13,4	10,4	-48,2
Rootsi	17 060,4	9 518,0	10,0	8,4	-44,2
SRÜ	20 695,4	12 215,2	12,1	10,8	-41,0
Venemaa	13 024,7	9 347,2	7,6	8,2	-28,2
Valgevene	4 979,5	1 847,7	2,9	1,6	-62,9
Ukraina	1 829,1	713,7	1,1	0,6	-61,0
Ülejäänud riigid	13 777,3	10 113,2	8,1	8,9	-26,6
Hiina	3 634,7	2 274,1	2,1	2,0	-37,4
USA	2 011,6	1 575,6	1,2	1,4	-21,7
Norra	1 157,7	1 477,3	0,7	1,3	27,6
Kokku	170 488,8	113 550,2	100,0	100,0	-33,4

* Analüüsitud lähterigi järgi.

Tabel 1.10. Väliskaubanduse saldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2008	2009
EL-27	-43 725,6	-21 212,2
SRÜ	-3 009,0	-301,0
Ülejäänud riigid	8 727,5	9 272,4
Kokku	-38 007,1	-12 240,8

Tabel 1.11. Teenuste eksport ja import

	Eksport			Import			Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
2000	25 263,4	15,1	31,0	15 059,6	10,6	17,8	10 203,8	22,3
2001	28 135,4	11,4	32,4	16 840,6	11,8	18,9	11 294,8	10,7
2002	28 164,3	0,1	32,7	18 273,6	8,5	19,3	9 890,7	-12,4
2003	30 674,0	8,9	32,6	19 198,5	5,1	18,4	11 475,5	16,0
2004	35 888,9	17,0	32,5	21 952,9	14,3	18,1	13 936,0	21,4
2005	40 868,5	13,9	29,2	27 736,5	26,3	18,3	13 132,0	-5,8
2006	44 920,2	9,9	27,0	30 989,5	11,7	16,4	13 930,7	6,1
2007	49 977,6	11,3	28,2	35 122,5	13,3	17,1	14 855,1	6,6
2008	54 957,8	10,0	29,1	35 797,6	1,9	17,7	19 160,2	29,0
2009	49 422,0	-10,1	32,6	28 369,8	-20,7	20,4	21 052,2	9,9

2009. aastal muutus ka teenuste netoeksporti struktuur (vt tabel 1.12). Teenuste ülejäägis kasvas kolme olulisema teenuseliigi – veo, reisi- ja muude äriteenuste – osa 87%ni (aasta varem 80%) ning vähenes ehitusteenuste netoeksport, mis jäi ligi 60% väiksemaks kui eelmisel aastal.

Tabel 1.12. Teenuste konto saldod olulisemate teenuseliikide järgi

	Saldo (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Veoteenused	8 135,6	9 090,1	42,5	43,2	11,7
Reisiteenused	3 996,0	5 433,7	20,9	25,8	36,0
Ehitusteenused	2 759,1	1 144,5	14,4	5,4	-58,5
Arvuti- ja infoteenused	820,0	1 051,9	4,3	5,0	28,3
Muud äriteenused	3 195,9	3 704,3	16,6	17,6	15,9
Valitsusteenused	24,6	111,5	0,1	0,5	353,3
Ülejäänud teenused	229,4	516,2	1,2	2,5	125,0
Teenused kokku	19 160,6	21 052,2	100,0	100,0	9,9

Teenuste eksport vähenes aastaga 10% (vt tabel 1.13). Languse põhjustas 15% kahanenud veoteenuste müük mitteresidentidele ning 40% väiksem ehitusteenuste eksport. Üldise languse taustal kasvas aastaga 10% vaid arvuti- ja infoteenuste müük.

Tabel 1.13. Teenuste eksport olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Veoteenused	21 451,9	18 268,7	39,0	37,0	-14,8
kaubavedu	10 193,1	7 932,1	18,5	16,1	-22,2
reisijatevedu	4 757,4	3 965,4	8,7	8,0	-16,6
muud veoteenused	6 501,4	6 371,2	11,8	12,9	-2,0
Reisiteenused	12 602,9	12 208,6	22,9	24,7	-3,1
Ehitusteenused	3 942,0	2 359,4	7,2	4,8	-40,1
Arvuti- ja infoteenused	1 860,1	2 054,0	3,4	4,2	10,4
Muud äriteenused	10 890,8	10 522,5	19,8	21,3	-3,4
Valitsusteenused	545,2	509,6	1,0	1,0	-6,5
Ülejäänud teenused	3 664,9	3 499,2	6,7	7,0	-4,5
Teenused kokku	54 957,8	49 422,0	100,0	100,0	-10,1

Piirkondlikult jagunes teenuste eksport suhteliselt sarnaselt 2008. aastaga (vt tabel 1.14). Samaks jäid Euroopa Liidu ja ülejäänud riikide osatähtsused ja vähenes SRÜ riikide osakaal. Absoluutväärtuses kahanes eksport kõikide riigigruppide, eriti SRÜ arvestuses. Olulisemad sihtriigid olid endiselt Soome ja Venemaa. Kasutusrendi eksport Kasahstani kasvas ligi kaks korda. Euroopa Liidu riikide hulgas tõusis neljandaks Saksamaa, edestades 2008. aastal neljandaks olnud Suurbritanniat.

Teenuste import vähenes 2009. aastal märksa kiiremini kui eksport, kahanedes enam kui viiendiku võrra (vt tabel 1.15). Peamisi teenuseid – veo-, reisi- ning muid äriteenuseid – osteti 10–30% vähem kui eelmisel aastal. Veoteenuste impordi vähenemist mõjutas ka importkaupade sisseveo märkimisväärtne kahanemine. Kasvas vaid ehitusteenuste import.

Tabel 1.14. Teenuste eksport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
EL-27	38 764,8	34 877,1	70,5	70,6	-10,0
Soome	16 121,0	14 268,8	29,3	28,9	-11,5
Rootsi	4 722,0	4 046,9	8,6	8,2	-14,3
Läti	2 920,0	2 793,0	5,3	5,7	-4,3
Saksamaa	2 533,3	2 112,3	4,6	4,3	-16,6
SRÜ	7 723,1	6 663,5	14,1	13,5	-13,7
Venemaa	6 346,5	4 977,9	11,5	10,1	-21,6
Kasahstan	454,0	861,3	0,8	1,7	89,7
Ukraina	648,1	520,8	1,2	1,1	-19,6
Ülejäänud riigid	8 469,9	7 881,4	15,4	15,9	-6,9
<i>offshore</i> -piirkonnad	1 747,4	2 233,5	3,2	4,5	27,8
Šveits	2 020,7	1 872,4	3,7	3,8	-7,3
USA	1 657,7	1 416,4	3,0	2,9	-14,6
Teenuste eksport kokku	54 957,8	49 422,0	100,0	100,0	-10,1

Tabel 1.15. Teenuste import olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Veoteenused	13 316,3	9 178,6	37,2	32,4	-31,1
kaubavedu	8 638,9	5 554,1	24,1	19,6	-35,7
reisijatevedu	1 375,8	1 015,5	3,8	3,6	-26,2
muud veoteenused	3 301,6	2 609,0	9,2	9,2	-21,0
Reisiteenused	8 606,9	6 774,9	24,0	23,9	-21,3
Ehitusteenused	1 182,8	1 214,9	3,3	4,3	2,7
Arvuti- ja infoteenused	1 040,1	1 002,1	2,9	3,5	-3,7
Muud äriteenused	7 695,0	6 818,2	21,5	24,0	-11,4
Valitsusteenused	520,6	398,1	1,5	1,4	-23,5
Ülejäänud teenused	3 435,9	2 983,0	9,6	10,5	-13,2
Teenused kokku	35 797,6	28 369,8	100,0	100,0	-20,7

Teenuste impordi struktuur riikide ühenduste arvestuses jäi samuti enam-vähem samaks kui 2008. aastal. Euroopa Liidu riikide osatähtsus moodustas impordist 78% (vt tabel 1.16). Teenuste import meie peamisest partnerriigist Soomest vähenes aga aastaga enam kui viiendiku võrra. Läti kasvatas impordimahtu aastaga 10% ning tõusis Euroopa Liidu riikide hulgas Rootsi ees teiseks suuremaks impordipartneriks. Import SRÜst kahanes 21%, kusjuures 72% teenustest osteti Venemaalt. Ukraina vahetas Valgevenega kohad ja oli tähtsuselt Eesti kolmas impordipartner. Ülejäänud riikidest, valdavalt USAst, Egiptusest ja Norrast, osteti teenuseid 27% vähem kui aasta tagasi.

Tabel 1.16. Teenuste import riikide ühenduste järgi

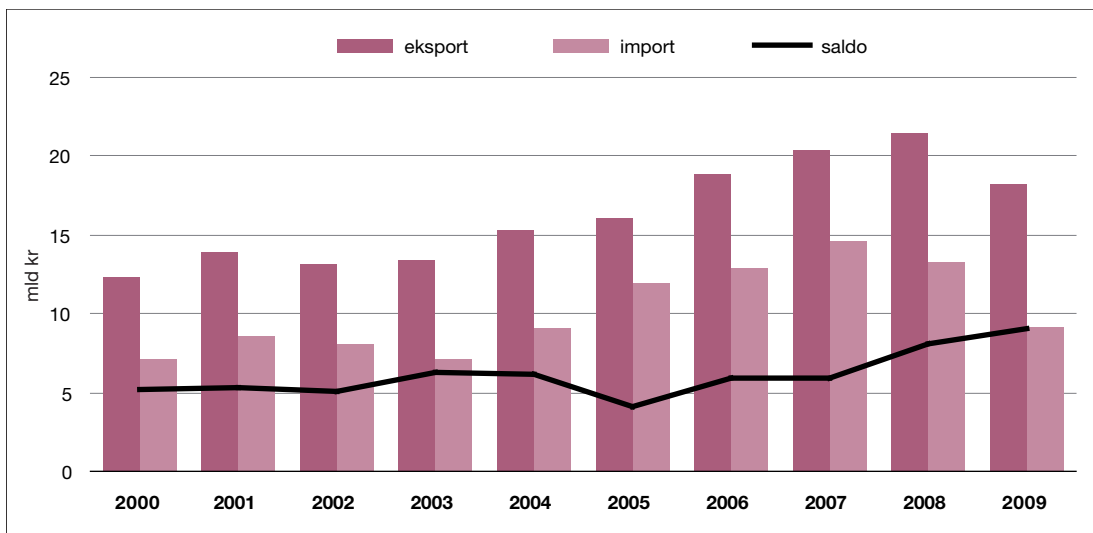
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2008/2008
EL-27	27 328,9	21 976,7	76,3	77,5	-19,6
Soome	5 468,2	4 236,8	15,3	14,9	-22,5
Läti	2 597,6	2 860,8	7,3	10,1	10,1
Rootsi	2 939,5	2 353,7	8,2	8,3	-19,9
Saksamaa	2 757,8	1 700,7	7,7	6,0	-38,3
SRÜ	3 166,7	2 507,2	8,9	8,8	-20,8
Venemaa	2 169,9	1 803,0	6,1	6,4	-16,9
Valgevene	329,7	216,8	0,9	0,8	-34,2
Ukraina	509,9	207,3	1,4	0,7	-59,3
Ülejäänud riigid	5 302,0	3 885,9	14,8	13,7	-26,7
USA	1 271,7	968,9	3,6	3,4	-23,8
Egiptus	723,6	459,6	2,0	1,6	-36,5
Norra	406,1	361,7	1,1	1,3	-10,9
Teenuste import kokku	35 797,6	28 369,8	100,0	100,0	-20,7

Veoteenuste ülejääk suurenes 2009. aastal impordi kiirema kahanemise tõttu 12% (vt joonis 1.2 ja tabel 1.12). Ülejäägi suurenemisse andsid oma panuse ka muud veoteenused – lao-, logistika- ja mitmesugused vahendusteenused. Kaupade ekspordi ja eriti impordi kahanemine tingis ka kaupade veoteenuste vähenemise. Transpordiliikide arvestuses hõlmas veoteenuste saldost kaalukaima osa meretranspordi netoeksport, sellele järgnesid raudtee- ja maanteetransport (vt joonis 1.3). Õhutranspordi saldo jäi negatiivseks.

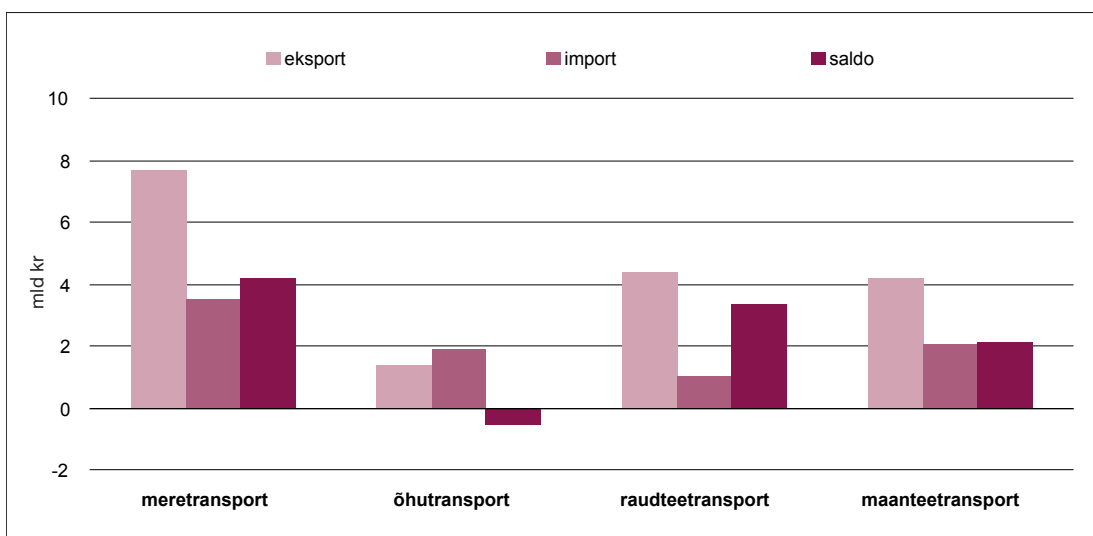
Veoteenuste eksport vähenes aastaga 15% kõikide oluliste riigigruppide ja enamiku riikide arvestuses (vt tabelid 1.13 ja 1.17). Euroopa Liidu riikidest oli suurim veoteenuste ostja endiselt Soome, kellele järgnes Rootsi, kuid eksport vähenes mõlema riigi arvestuses. Samal ajal kasvas veoteenuste müük Hollandisse aastaga ligi 40%, millega kerkis Holland Euroopa Liidu riikidest tähtsuselt Eesti kolmandaks ekspordipartneriks. Eksport SRÜsse kahanes 8% ja oli peaaegu täielikult seotud Venemaaga. Ülejäänud riikide puhul jäi järjestus samaks kui 2008. aastal, eesotsas oli Šveits.

Veoteenuste import kahanes 2009. aastal ligi kolmandiku võrra (vt tabelid 1.15 ja 1.17). Veoteenuseid osteti vähem kõikide teenuseliikide arvestuses, kuid enim kahanes kaubavedu. Veoteenuste import vähenes kõikide riigigruppide ja enamiku riikide puhul. Euroopa Liidu riikidest hangiti veoteenuseid eelkõige Soomest ja Saksamaalt, SRÜ puhul olid olulisemad impordipartnerid Venemaa ja Valgevene. Ülejäänud riikide puhul olid pea võrdsed kaubanduspartnerid Hiina, USA ja madala maksumääraga piirkonnad.

Et 2009. aastal kahanes **reisiteenuste** eksport impordist vähem – vastavalt 3% ja 21% –, siis suurenes nende ülejääk 36% ning oli 5,4 mld krooni (vt joonis 1.4 ning tabel 1.18). Välisreiside planeerimisel vähenes jätkuvalt turismifirmade teenuste kasutamine: residendid kasutasid reisifirmade teenuseid 29% ja mitteresidendid 20% vähem kui eelmisel aastal. Samas kahanes eestimaalaste reise arv kokku vaid 3%, mitteresidentide reise arv aga kasvas 2%. Oluliselt suurenes iseseisvalt (sh interneti teel) reise kavandamine.

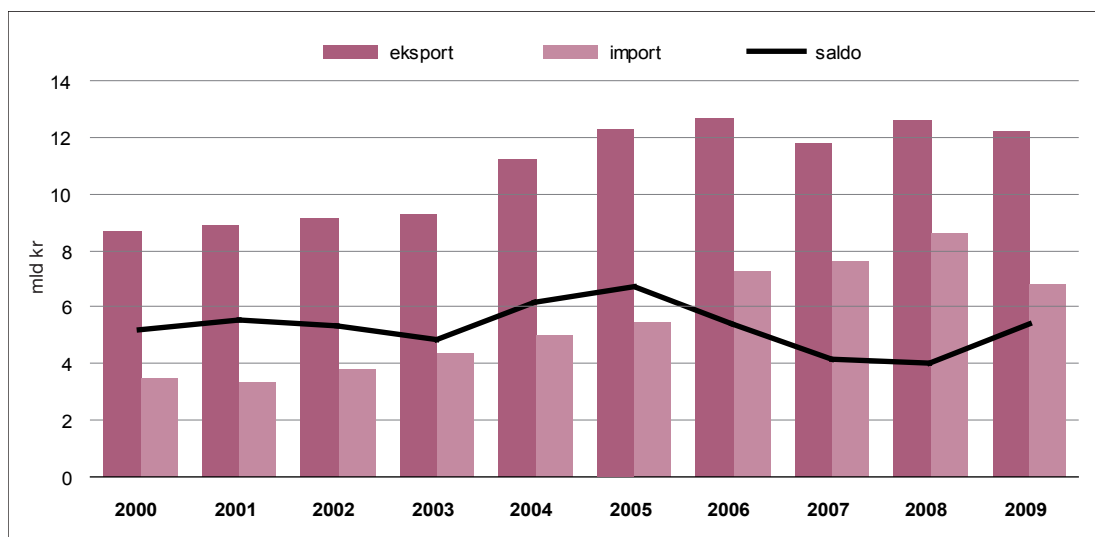
Joonis 1.2. Veeteenuste konto

Joonis 1.3. Veeteenuste struktuur transpordiliigi järgi 2009. aastal

Tabel 1.17. Veeteenused riikide ühenduste järgi 2009. aastal

	Veeteenuste eksport				Veeteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2009/2008		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2009/2008
EL-27	11 717,5	64,1	-17,1	EL-27	-7 055,4	76,9	-28,0
Soome	4 120,5	22,6	-19,0	Soome	-1 445,0	15,7	37,7
Rootsi	1 621,8	8,9	-13,4	Saksamaa	-1 678,0	18,3	81,6
Holland	1 027,7	5,6	37,4	Läti	-747,3	8,1	-0,5
Saksamaa	816,8	4,5	-30,4	Rootsi	-1 096,5	11,9	48,2
Läti	751,7	4,1	-1,3	Leedu	-738,2	8,0	8,1
SRÜ	2 780,9	15,2	-8,1	SRÜ	-760,2	8,3	-44,5
Venemaa	2 574,3	14,1	-7,5	Venemaa	-479,5	5,2	-49,5
Ukraina	70,6	0,4	-40,1	Valgevene	-107,3	1,2	-56,0
Ülejäänud riigid	3 770,3	20,7	-12,2	Ülejäänud riigid	-1 363,0	14,8	-0,5
Šveits	1 267,0	6,9	-12,3	Hiina	-234,1	2,6	-35,4
<i>offshore</i> -piirkonnad	1 000,1	5,5	-0,7	USA	-230,4	2,5	-50,8
USA	562,0	3,1	-2,9	<i>offshore</i> -piirkonnad	-139,0	1,5	5,1
Veeteenuste eksport kokku	18 268,7	100,0	-14,8	Veeteenuste import kokku	-9 178,6	100,0	-31,1

Joonis 1.4. Reisis teenuste konto

Tabel 1.18. Reisisiteenused riikide ühenduste järgi 2009. aastal

	Reisisiteenuste eksport				Reisisiteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2009/2008		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2009/2008
EL-27	10 097,5	82,7	-4,0	EL-27	4 424,2	65,3	-25,5
Soome	6 210,4	50,9	-4,4	Soome	1 283,8	18,9	-12,4
Rootsi	854,6	7,0	-24,5	Läti	654,4	9,7	31,5
Läti	705,2	5,8	15,1	Rootsi	319,0	4,7	-13,0
Saksamaa	433,9	3,6	-17,0	Hispaania	283,9	4,2	-34,7
SRÜ	1 313,1	10,8	31,6	SRÜ	1 054,7	15,6	30,6
Venemaa	1 225,0	10,0	36,1	Venemaa	776,2	11,5	34,9
Ukraina	46,4	0,4	-22,3	Ukraina	76,1	1,1	-42,6
Ülejäänud riigid	798,0	6,5	-18,3	Ülejäänud riigid	1 296,0	19,1	-30,4
Norra	225,0	1,8	-25,5	Egiptus	353,1	5,2	-41,1
USA	167,8	1,4	-46,6	Türgi	247,3	3,7	26,3
Korea	65,2	0,5	150,7	USA	219	3,2	-39,2
Eksport kokku	12 208,6	100,0	-3,1	Import kokku	6 774,9	100,0	-21,3

Kokku väisas Eestit 2009. aastal 4,7 miljonit välismaalast. Eesti külastajatest pooled tulid Soomest, 12% Lätist ning 10% Venemaalt. Majandussurutisega kaasnenud hinnalangus tingis ka kulutuste vähenemise ühe reisija kohta.

Eesti residendid külastasid 2009. aastal põhiliselt naaberriike Lätit, Leedut, Soomet ja Rootsit. Populaarsetest sihtriikidest suurenes reise arv Suurbritanniasse, Saksamaale ja Türgi. Varem samuti populaarsete sihtriikide Egiptuse ja Hispaania külastuste arv kahanes enam kui kolmandiku võrra. Vähenes pikkade ja kallite reise arv ja kahanesid kulutused välisriikides.

Tulu

Tööjõu- ja kapitalitulu netoväljavool kahanes 2009. aastal 2,3 korda ning oli 6 mld krooni ehk 2,8% SKPst (vt tabel 1.19). Reinvesteeritud tuluta, mille puhul reaalselt rahaliikumist ei toimu, hõlmas tulu netoväljavool 1,3% SKPst.

Tulukonto tippaasta oli 2007, mil nii Eestis kui ka välismaal teeniti suurimat tulu. Kui 2008. aastal tabas tulu sisse- ja väljavoolu mõningane langus (4–11%), siis 2009. aastal vähenes see järsult. See oli tingitud eelkõige investeerimistulu kiirest kahanemisest. Tulu kahe põhikomponendi, tööjõu- ja investeerimistulu puhul oli esimesel juhul tegemist netosissevooluga ning teisel juhul netoväljavooluga. Seejuures nii tööjõutulu netosissevool kui ka investeerimistulu netoväljavool vähenes, kuid erinevas tempos, vastavalt 15% ja 49% (vt tabel 1.20).

Eesti maksebilansi tulukontot on mõjutanud oluliselt reinvesteeritud tulu, mis ei kuulu Eestis maksustamisele. Arvestusmetoodika tõttu ei kaasne reinvesteeritud tuluga reaalselt rahaliikumist. Investeerimistulu netoväljavoolu kahanemise tingis just reinvesteeritud tulu vähenemine. Viimane oli seotud otseinvesteeringuettevõtete kasumite vähenemise ja kahjumite suurenemisega, aga ka dividendide väljavõtmisega. Reinvesteeritud tulu netoväljavool kahanes aastaga 3,5 korda ning oli 3,3 mld krooni. Kui 2008. aastal hõlmas reinvesteeritud

Tabel 1.19. Tulu

	Sissevool		Väljavool		Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
2000	2 032,5	3,5	5 491,4	58,2	-3 458,9	129,7
2001	3 022,2	48,7	7 920,8	44,2	-4 898,6	41,6
2002	3 371,3	11,6	8 762,4	10,6	-5 391,1	10,1
2003	3 584,1	6,3	10 824,8	23,5	-7 240,7	34,3
2004	5 487,0	53,1	13 452,3	24,3	-7 965,3	10,0
2005	9 225,6	68,1	16 349,9	21,5	-7 124,3	-10,6
2006	13 556,0	46,9	24 319,7	48,7	-10 763,7	51,1
2007	19 119,5	41,0	35 632,9	46,5	-16 513,4	53,4
2008	18 290,5	-4,3	31 757,7	-10,9	-13 467,2	-18,4
2009	10 544,4	-42,4	16 499,5	-48,0	-5 955,1	-55,8

Tabel 1.20. Tulu saldo struktuur

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Tööjõutulu	2 494,1	2 124,7	-18,5	-35,7	-14,8
Investeeringutulu	-15 961,3	-8 079,8	118,5	135,7	-49,4
tulu otseinvesteeringutelt	-11 090,4	-5 101,4	82,4	85,7	-54,0
tulu aktsia- või osakapitalilt	-10 655,4	-4 984,0	79,1	83,7	-53,2
dividendid	799,0	-1 716,2	-5,9	28,8	-314,8
reinvesteeringutulu	-11 454,4	-3 267,8	85,1	54,9	-71,5
tulu võlgadelt (intressid)	-435,0	-117,4	3,2	2,0	-73,0
tulu portfelliinvesteeringutelt	1 488,4	741,3	-11,1	-12,4	-50,2
tulu muudelt investeeringutelt	-6 359,3	-3 719,7	47,2	62,5	-41,5
Tulukonto kokku	-13 467,3	-5 955,1	100,0	100,0	-55,8

tulu investeeringutulu netoväljavoolust 71%, siis 2009. aastal 40%. Portfelliinvesteeringutelt ning muudelt investeeringutelt (laenud, hoiused) saadava tulu netosissevool vähenes aastaga kaks korda.

2009. aastal vähenes **tulu sissevool** pisut üle 40% ja ulatus 10,5 mld kroonini (vt tabel 1.21). Valdava osa residentide välismaal teenitud tulust oli seotud Euroopa Liidu riikidega (vt tabel 1.22). Tulu sissevoolus vähenes 16% tööjõutulu maht, kuid suurenes selle osatähtsus, hõlmates kogutulust 29% ehk 3 mld krooni. Tööjõutulu kahanemise peamine põhjus oli välismaal töö kaotanud residentide arvu suurenemine. Eesti residentid töötasid peamiselt Soomes (43% tööjõutulu sissevoolust), Suurbritannias (11%), Rootsis, Lätis ja Norras. Enim kahanes lirmaal ja Lätis teenitud töötasu.

Residentide investeeringutulu välismaistelt investeeringutelt kahanes poole võrra. Otseinvesteeringutulu hõlmas investeeringutulu 62% ning tulu portfelli- ja muudelt investeeringutelt vastavalt 24% ja 14%. Residentide tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt vähenes 47%, muutus ka selle struktuur. Kui 2008. aastal võtsid residentid märkimisväärselt suure mahu dividendide välja, siis 2009. aastal olid otseinvesteeringute kolme komponendi – dividendide, reinvesteeringutulu ja intresside – osakaalud kogu otseinvesteeringutulu sissevoolus enam-vähem võrdsed. Seejuures kahanes otseinvesteeringutulu eelkõige dividenditulu arvel, reinvesteeringutulu vähenes veerandi võrra, intressitulu aga suurenes mõnevõrra. Tulu residentide portfelli- ja muudelt investeeringutelt vähenes vastavalt 43% ja 61%.

Tabel 1.21. Tulu sissevool Eestisse

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Tööjõutulu	3 591,3	3 001,9	19,6	28,5	-16,4
Investeermistulu	14 699,1	7 542,5	80,4	71,5	-48,7
tulu otseinvesteeringutelt	8 792,0	4 665,7	48,1	44,2	-46,9
tulu aktsia- või osakapitalilt	7 459,6	3 172,8	40,8	30,1	-57,5
dividendid	5 320,4	1 566,2	29,1	14,9	-70,6
reinvesteeringutelt	2 139,2	1 606,6	11,7	15,2	-24,9
tulu võlgadelt (intressid)	1 332,3	1 492,9	7,3	14,2	12,1
tulu portfelliinvesteeringutelt	3 163,1	1 807,3	17,3	17,1	-42,9
tulu muudelt investeeringutelt	2 744,1	1 069,6	15,0	10,1	-61,0
Tulukonto kokku	18 290,5	10 544,4	100,0	100,0	-42,4

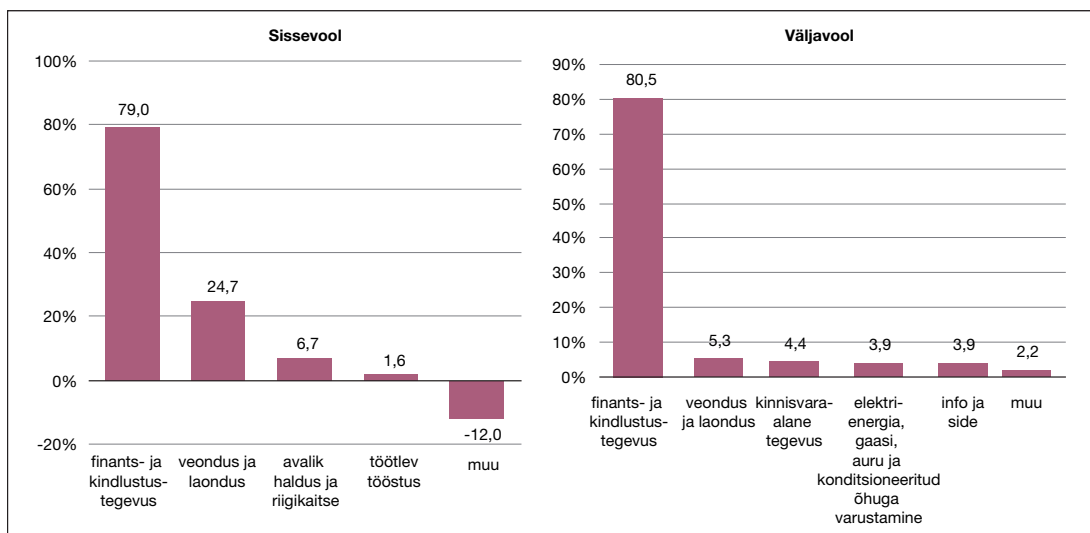
Tabel 1.22. Tulu riikide ühenduste järgi 2009. aastal

	Sissevool				Väljavool		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007
EL-27	10 681,3	101,3	-37,5	EL-27	15 610,5	94,6	-46,5
Leedu	2 297,3	21,8	-19,4	Rootsi	11 196,3	67,9	-36,0
Läti	2 232,9	21,2	-34,6	Soome	1 386,6	8,4	-69,9
Küpros	2 036,6	19,3	50,3	Holland	757,1	4,6	26,3
Soome	1 024,2	9,7	-74,7	Taani	640,7	3,9	-61,1
Saksamaa	602,9	5,7	-43,9	Saksamaa	628,2	3,8	-20,5
SRÜ	-615,9	-5,8	-333,2	SRÜ	240,0	1,5	-60,6
Ukraina	-620,7	-5,9	1554,9	Venemaa	171,7	1,0	-61,4
Venemaa	-56,5	-0,5	-114,6	Ukraina	33,2	0,2	-66,3
Ülejäänud riigid	479,0	4,5	-48,8	Ülejäänud riigid	648,9	3,9	-67,3
USA	175,4	1,7	-48,7	offshore-piirkonnad	257,6	1,6	-67,3
Norra	165,2	1,6	-42,0	USA	232,0	1,4	-45,2
offshore-piirkonnad	43,7	0,4	-50,5	Norra	208	1,3	-26,0
Tulu sissevool kokku	10 544,4	100,0	-42,4	Tulu väljavool kokku	16 499,5	100,0	-48,0

Investeermistulu sissevoolust 62% oli seotud kolme riigiga – Leedu, Läti ja Küprosega (vt tabel 1.22). Põhi-osa (79%) investeermistulu sissevoolust teenisid finants- ja kindlustustegevuse ning vähemal määral veon- duse ja laonduse sektori investorid (vt joonis 1.5). Hulgi- ja jaekaubanduse ning kutse-, teadus- ja tehnika- alade investorid said välismaistelt investeeringutelt kahjumeid.

2009. aastal vähenes **tulu väljavool** poole võrra ja moodustas 16,5 mld krooni (vt tabel 1.23). 95% tulust suundus Euroopa Liidu riikidesse, eelkõige Rootsi. Tööjõutulu hõlmas tulu väljavoolust 5% ning vähenes aastaga viiendiku võrra. Eestis said tööjõutulu põhiliselt Soome, Rootsi ja Läti residendid. Mitteresidentide Eestis teenitud investeermistulu vähenes aastaga kaks korda ning ulatus 15,6 mld kroonini. Investeermistulu välja- voolu struktuur aasta jooksul kuigivõrd ei muutunud ning sellest 63% hõlmas otseinvesteeringutulu, 7% port- felliinvesteeringutulu ja 31% muu investeeringutulu. Otseinvesteeringutulu liikidest vähenes enim reinvesteeri- tud tulu (ligi kolm korda), selle osakaal otseinvesteeringutulus langes 2008. aasta 68%lt 2009. aastal 50%ni.

Investeermistulust ligi 70% teenisid Rootsi investorid. Kogu investeermistulu kahanemine oli suuresti seotud Rootsi investeeringutega finants- ja kindlustustegevusse, sest 80% mitteresidentide investee-

Joonis 1.5. Investeermistulu sisse- ja väljavool tegevusalati 2009. aastal

Tabel 1.23. Tulu väljavool Eestist

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
Tööjõutulu	-1097,2	-877,155	3,5	5,3	-20,1
Investeermistulu	-30 660,5	-15 622,3	96,5	94,7	-49,0
Tulu otseinvesteeringutelt	-19 882,4	-9 767,1	62,6	59,2	-50,9
tulu aktsia- või osakapitalilt	-18 115,1	-8 156,8	57,0	49,4	-55,0
dividendid	-4 521,4	-3 282,4	14,2	19,9	-27,4
reinvesteeringutelt	-13 593,6	-4 874,4	42,8	29,5	-64,1
tulu võlgadelt (intressid)	-1 767,4	-1 610,3	5,6	9,8	-8,9
Tulu portfelliinvesteeringutelt	-1 674,7	-1 066,0	5,3	6,5	-36,3
Tulu muudelt investeeringutelt	-9 103,4	-4 789,2	28,7	29,0	-47,4
Tulukonto kokku	-31 757,7	-16 499,5	100,0	100,0	-48,0

rimistulust teeniti sellelt tegevusalalt. Väiksemas mahus teeniti tulu ka veondusest ja laondusest ning kinnisvarategevusest. Kui üldiselt kahanes investeermistulu väljavool enamiku tegevusalade puhul ning mõned alad tootsid kahjumeid (jae- ja hulgikaubandus), siis veondusse ja laondusse tehtud investeeringutelt saadava tulu väljavool kasvas.

Jooksev- ja kapitaliülekanDED²

JooksevülekanDete konto ülejääk suurenes aastaga 15% ja oli 3,5 mld krooni (vt tabel 1.24). JooksevülekanDena tuli Eestisse 8,1 mld krooni, millest valitsemissektori osa oli 40% ja muu sektori

² Kuigi kapitaliülekanDED kuuluvad Rahvusvahelise Valuutafondi metoodika kohaselt kapitali- ja finantskonto koosseisu, on neid käesolevas analüüsis käsitletud koos jooksevülekanDega. Euroopa Liidu struktuurifondidest Eestile osutatud välisabi jaotamine jooksev- ja kapitaliülekanDeks ei ole selgelt eristatav ja tugineb seetõttu Rahandusministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi ning Eesti Panga ekspertide hinnangutele (vastavalt struktuurifondide sihtotstarbele).

Tabel 1.24. Jooksev- ja kapitaliülekanded riikide ühenduste järgi

	Saadud (mln kr)		Makstud (mln kr)		Saldo (mln kr)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Jooksevülekanded	8 221,1	8 056,0	5 190,8	4 572,0	3 030,3	3 484,0
valitsemissektor	2 887,0	3 196,6	3 175,1	2 877,9	-288,1	318,7
EL-27	2 584,8	2 599,4	3 105,5	2 684,9	-520,7	-85,5
SRÜ	69,4	47,2	10,3	11,6	59,1	35,7
ülejäänud riigid	232,8	550,0	59,3	181,4	173,6	368,5
muud sektorid	5 334,1	4 859,3	2 015,7	1 694,0	3 318,4	3 165,3
EL-27	4 149,9	3 797,4	1 597,0	1 398,0	2 552,9	2 399,3
SRÜ	736,0	735,5	182,1	71,6	553,8	664,0
ülejäänud riigid	448,2	326,4	236,6	224,4	211,6	102,0
Kapitaliülekanded	2 824,1	6 015,7	143,4	15,3	2 680,7	6 000,4
valitsemissektor	1 090,5	3 852,1	0,4	0,2	1 090,1	3 851,9
muud sektorid	1 733,7	2 163,6	143,0	15,1	1 590,6	2 148,5

osa 60%. Valitsemissektori jooksevülekannetest 64% moodustasid Euroopa Liidu struktuurifondide eraldised ning ülejäänu oli käibe-, tulu- ja sotsiaalmaksete laekumine mitteresidentidelt. Muudele sektoritele laekus 4,9 mld krooni, millest Euroopa Komisjoni toetused moodustas 44% ja välismaal töötajate rahaülekanded 13%. Jooksevülekannete väljavool oli 4,6 mld krooni, vähenedes 2008. aastaga võrreldes 12%. Valitsemissektori osa lähetatud ülekannetes oli 63%, sellest omakorda 90% moodustas Eesti riigi finantskohustus Euroopa Liidu eelarve ees. Ülejäänu oli peamiselt käibemaksu tagastamine ja vähesel määral ka Eesti poolt osutatud välisabi. Muude sektorite ülekannetest 27% tehti Soome, järgnesid Saksamaa, Rootsi, Suurbritannia ja Läti.

Kapitaliülekannete saldo oli 6 mld krooni ulatuses positiivne, suurenes 2008. aastaga võrreldes 3,3 mld krooni võrra. Eestisse tehtud kapitaliülekanded koosnesid põhiliselt Euroopa Liidu toetustest valitsemissektorile ja ka muudele sektoritele infrastruktuuriobjektide rajamiseks.

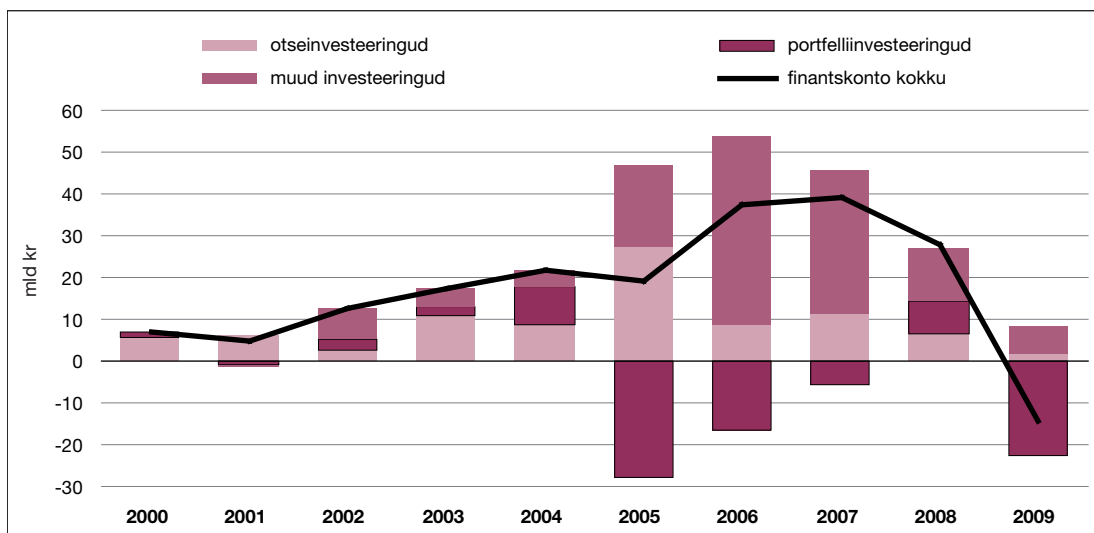
FINANTSKONTO

Pikka aega netovälislaenusaja olnud Eesti muutus 2009. aastal netovälislaenuandjaks – **finantskonto**³ puudujääk moodustas 14,2 mld krooni. Finantskonto struktuurist annavad liikide ja tähtaegade järgi ülevaate joonised 1.6 ja 1.7.

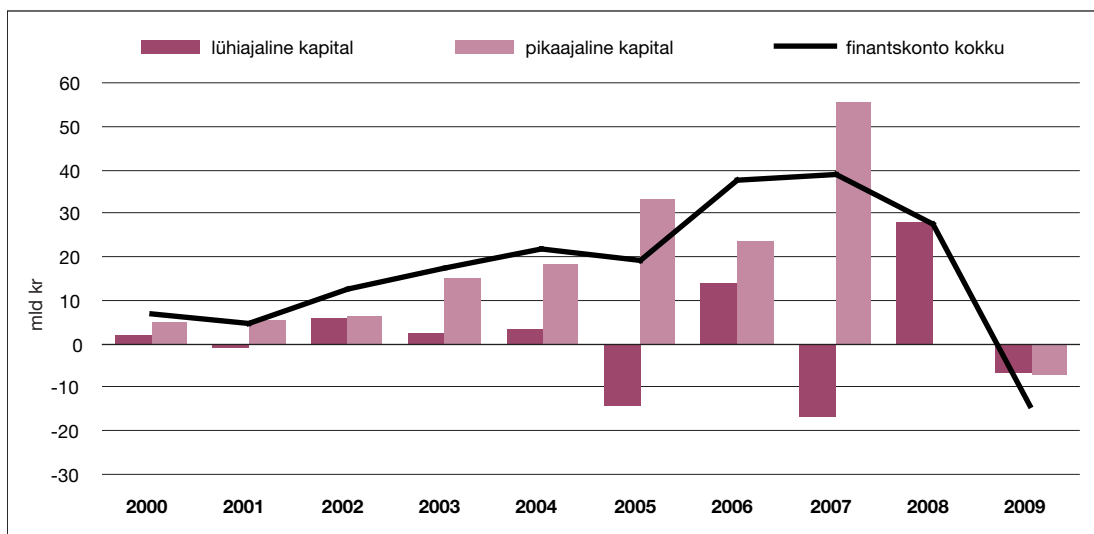
Otseinvesteeringud

Otseinvesteeringute sissevool suurenes 2009. aastal eelmise aastaga võrreldes 2%, väljavool kasvas samal perioodil peaaegu poole võrra. Otseinvesteeringute saldo jäi sellele vaatamata 1,6 mld krooniga plussi. Mitteresidentide otseinvesteeringud Eestisse ulatusid 18,9 mld ja residentide otseinvesteeringud välismaale 17,4 mld kroonini (vt joonis 1.8).

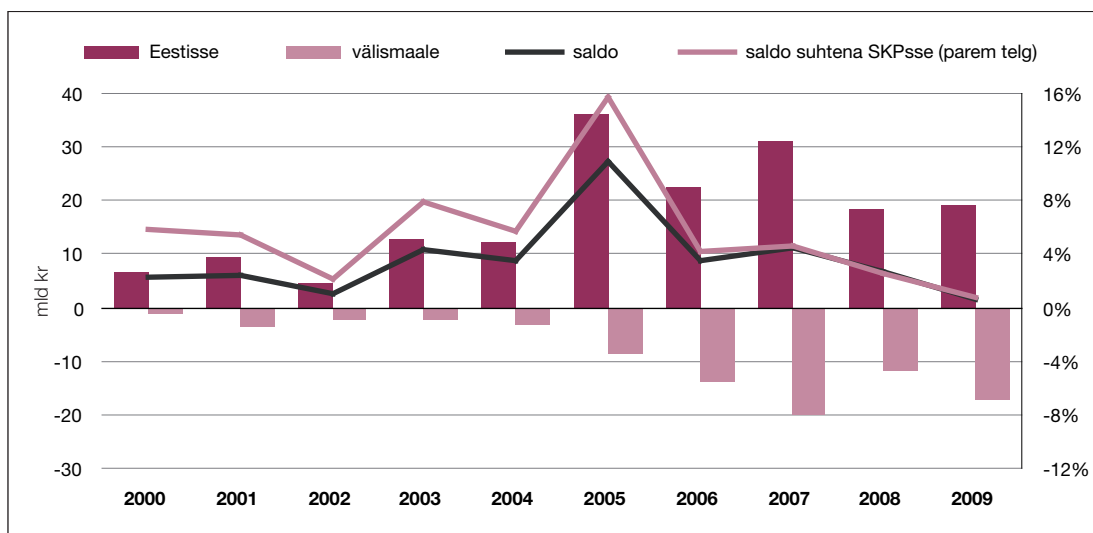
³ Reservaradeta.

Joonis 1.6. Välisinvesteeringukapitali voogude struktuur

Joonis 1.7. Finantskonto tähtajaline struktuur

Joonis 1.8. Otseinvesteeringud

Eestisse tehtud otseinvesteeringute sissevool suurenes eelmise aastaga võrreldes poole miljardi krooni võrra. Investeeringute struktuur peegeldas suurenenud finantseerimisvajadust: otseinvesteeringuettevõtete omakapitali tehtud sissemaksete osakaal oli viimase kümne aasta suurim ning reinvesteeringutud tulu osakaal üks väiksemaid. Sissemakseid tehti 19,3 mld krooni väärtuses, millest üks kolmandik läks finantsvahendusse ja teine kolmandik peakontoritesse või juhtimisalase nõustamise ettevõttesse. Reinvesteeringutud tulu oli kokku 4,9 mld krooni, mis moodustab 2008. aasta vastavast näitajast 36%. Seda kirjet enim mõjutava tegevusala ehk finantsvahenduse reinvesteeringutud kasum vähenes ligikaudu 20%. Otseinvesteeringukapitali läks Eesti ettevõtetest välja nii kohustuste tasumise (olulisemad olid pikaajalised laenud ja kaubakrediit) kui ka otseinvesteeringugrupi vastu suunatud nõuete suurenemise tõttu (vt tabelid 1.25 ja 1.26).

Tabel 1.25. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur

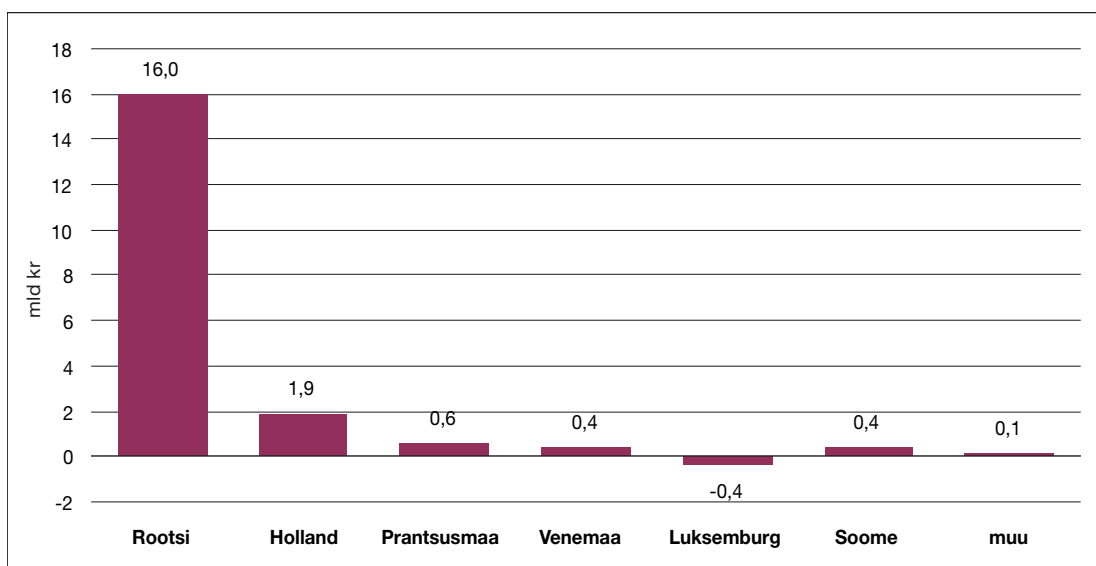
	Aksia- või osakapital		Reinvesteeringutud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud Eestisse kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
2000	3 925,2	59,1	1 815,2	27,3	-397,2	-6,0	1 301,3	19,6	6 644,5	100,0
2001	3 641,4	38,6	3 878,9	41,1	-950,7	-10,1	2 860,3	30,3	9 429,9	100,0
2002	821,0	17,1	3 370,3	70,2	-772,5	-16,1	1 381,5	28,8	4 800,3	100,0
2003	5 329,9	41,4	6 406,7	49,8	-1 334,0	-10,4	2 462,7	19,1	12 865,3	100,0
2004	4 638,6	38,5	7 982,1	66,2	-1 454,0	-12,1	894,2	7,4	12 060,9	100,0
2005	27 979,5	77,5	8 885,8	24,6	-2 014,0	-5,6	1 249,7	3,5	36 101,0	100,0
2006	2 238,6	10,0	15 652,6	69,9	-4 463,5	-19,9	8 976,4	40,1	22 404,1	100,0
2007	4 275,0	13,7	21 482,3	69,0	-6 534,9	-21,0	11 930,9	38,3	31 153,3	100,0
2008	3 053,4	16,5	13 593,6	73,6	-1 961,0	-10,6	3 771,6	20,4	18 457,7	100,0
2009	19 256,6	101,8	4 874,4	25,8	-1 036,3	-5,5	-4 177,3	-22,1	18 917,3	100,0

Tabel 1.26. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise otseinvesteeriija suhtes (mln kr)

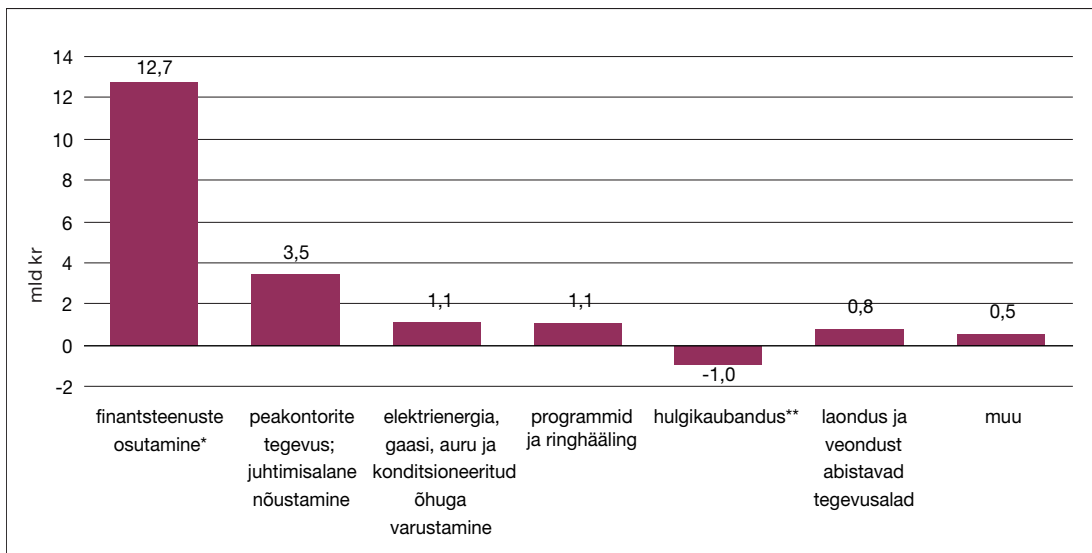
	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	408,4	246,4	1 010,7	498,7	5 155,6	2 667,1	3 020,9	3 726,9
2004	492,7	371,2	1 774,1	862,1	4 601,5	4 882,2	3 024,5	2 197,2
2005	1 274,3	502,5	2 290,6	1 413,4	7 889,0	6 892,3	5 011,4	4 575,5
2006	2 120,5	609,3	3 723,7	2 589,2	13 317,5	6 139,9	4 119,0	3 393,4
2007	3 860,6	1 225,7	7 993,0	3 890,1	18 035,2	9 175,9	8 081,7	6 367,2
2008	3 509,8	2 530,1	9 025,5	8 164,6	13 707,8	12 050,7	12 254,3	9 390,5
2009	2 662,9	2 053,6	6 311,7	5 847,8	8 793,6	11 554,7	9 820,7	9 567,3

Suuremad otseinvesteeringud pärinesid Rootsist (85%) ja Hollandist (10%) ning väiksemad Soomest, Prantsusmaalt ja Venemaalt (vt joonis 1.9). Luksemburgi otseinvesteeringute vähenemise põhjustas laenude tagasimaksmine. Enam kui kaks kolmandikku otseinvesteeringutest tehti finantsvahendusse ja pea viiendik peakontori teenust või juhtimisalast nõustamist pakkuvatesse ettevõtetesse (vt joonis 1.10). 97% otseinvesteeringutest tuli Euroopa Liidu riikidest (vt tabel 1.27).

Otseinvesteeringud välismaale kasvasid eelmise aastaga võrreldes 46% ning moodustasid 17,4 mld krooni, ületades mahult küll 2006. aastat, aga jäädes alla 2007. aasta rekordtasemele (vt tabel 1.28). Nii nagu Eestisse tehtud investeeringute puhul, läks 2009. aastal ka välismaale kõige enam aktsia- ja osakapitali – 70% residentide otseinvesteeringutest, millest neli viiendikku tuli finantsvahenduse ettevõtetest. Ka reinvesteeringutud tulus panustas enim finantsvahenduse sektor. Tütaretevõtetele antud laenude ja kaubakrediidi muutused olid tagasihoidlikud (vt tabel 1.29).

Joonis 1.9. Eestisse tehtud otseinvesteeringud riigiti 2009. aastal

Joonis 1.10. Eestisse tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2009. aastal

* v.a kindlustus ja pensionifondid

** v.a mootorsõidukid ja mootorrattad

Tabel 1.27. Otseinvesteeringud Eestisse riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
EL-27	14 600,8	18 341,1	79,1	97,0	25,6
SRÜ	2 015,4	630,6	10,9	3,3	-68,7
Ülejäänud riigid	1 841,5	-54,4	10,0	-0,3	-103,0
Kokku	18 457,7	18 917,3	100,0	100,0	2,5

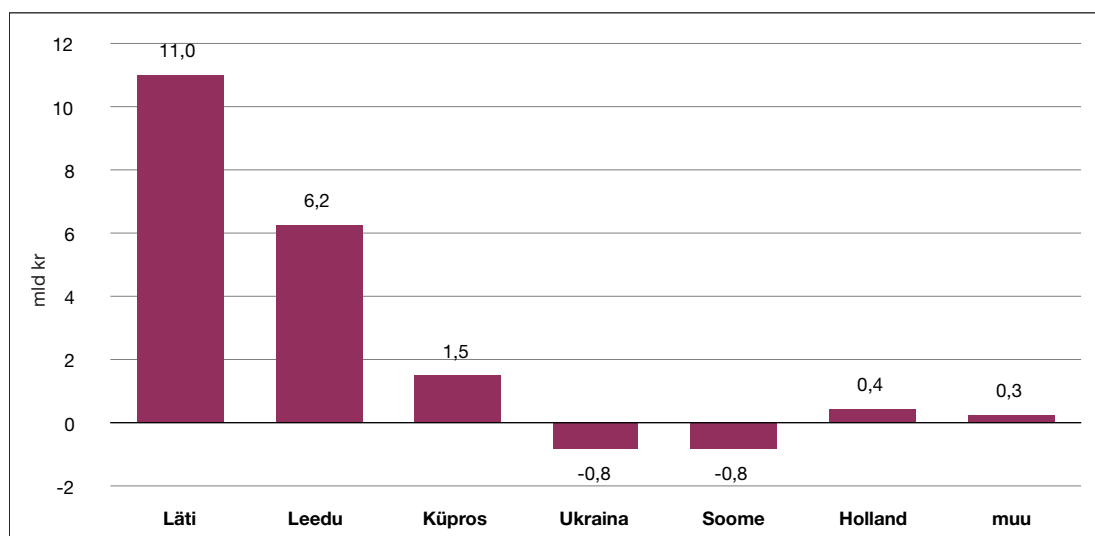
Tabel 1.28. Välismaale tehtud otseinvesteeringute struktuur

	Aksia- või osakapital		Reinvesteeritud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud välismaal kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
2000	-579,6	55,5	-65,9	6,3	-481,0	46,1	83,1	-8,0	-1 043,4	100,0
2001	-1 897,1	53,8	-305,2	8,7	-1 242,7	35,2	-83,0	2,4	-3 528,1	100,0
2002	-903,9	41,3	-665,5	30,4	-727,2	33,2	108,0	-4,9	-2 188,6	100,0
2003	-1 060,0	49,3	-741,4	34,5	-645,8	30,0	297,9	-13,9	-2 149,2	100,0
2004	-2 175,2	64,2	-919,6	27,1	-434,2	12,8	140,3	-4,1	-3 388,6	100,0
2005	-5 155,3	59,3	-2 694,6	31,0	-1 141,6	13,1	292,0	-3,4	-8 699,5	100,0
2006	-5 895,5	42,7	-4 844,9	35,1	-3 814,4	27,7	760,3	-5,5	-13 794,5	100,0
2007	-10 324,1	51,7	-5 081,5	25,5	-6 010,4	30,1	1 457,2	-7,3	-19 958,8	100,0
2008	-2 357,7	19,8	-2 139,2	18,0	-6 561,7	55,2	-830,2	7,0	-11 888,8	100,0
2009	-12 174,1	70,1	-1 606,6	9,3	-2 323,9	13,4	-1 251,4	7,2	-17 356,1	100,0

Tabel 1.29. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise tütar-/sidusettevõtja suhtes (mln kr)

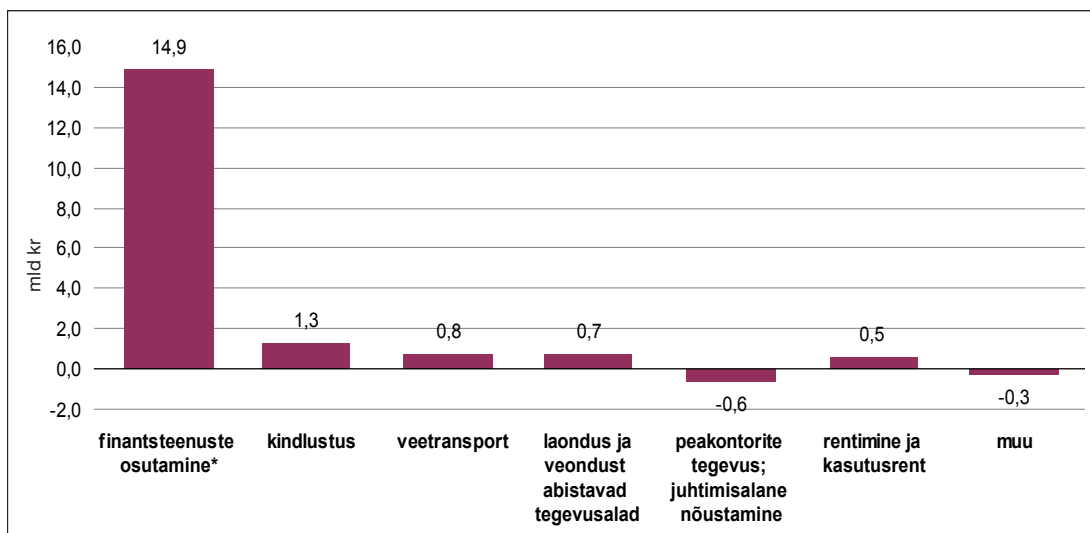
	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	1 107,1	716,6	472,1	503,8	4,0	11,6	84,2	98,8
2004	934,8	1 232,5	952,4	368,9	17,9	61,2	27,9	37,1
2005	2 141,8	1 488,6	1 710,6	1 107,4	109,6	60,7	104,9	25,0
2006	5 365,4	2 372,7	1 563,8	1 626,1	118,6	112,7	147,0	20,5
2007	6 377,4	2 047,0	2 088,2	1 493,4	100,4	114,6	1 678,5	109,3
2008	5 426,1	3 663,5	2 898,9	2 018,1	254,3	184,1	594,6	1 179,1
2009	6 217,1	3 084,5	3 255,5	2 468,9	173,7	88,3	155,8	1 131,6

Eesti otseinvesteeringute eelistatumaad investeringumaad olid lõunapoolsed naaberriigid Läti ja Leedu, kuhu suunati vastavalt 63% ja 36% otseinvesteeringutest (vt joonis 1.11). Väiksemas mahus investeeriti veel Küprosele ja Hollandisse. Otseinvesteeringud Ukrainasse ja Soome vähenesid. Enim investeerisid välismaale finantsvahenduse ning kindlustuse investorigid, vastavalt 86% ja 7% väljavoolust (vt joonis 1.12). Riikide ühenduste arvestuses tehti pea kõik otseinvesteeringud Euroopa Liitu (vt tabel 1.30).

Joonis 1.11. Välismaale tehtud otseinvesteeringud riigiti 2009. aastal

Joonis 1.12. Välismaale tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2009. aastal

Tabel 1.30. Otseinvesteeringud välismaale riikide ühenduste järgi

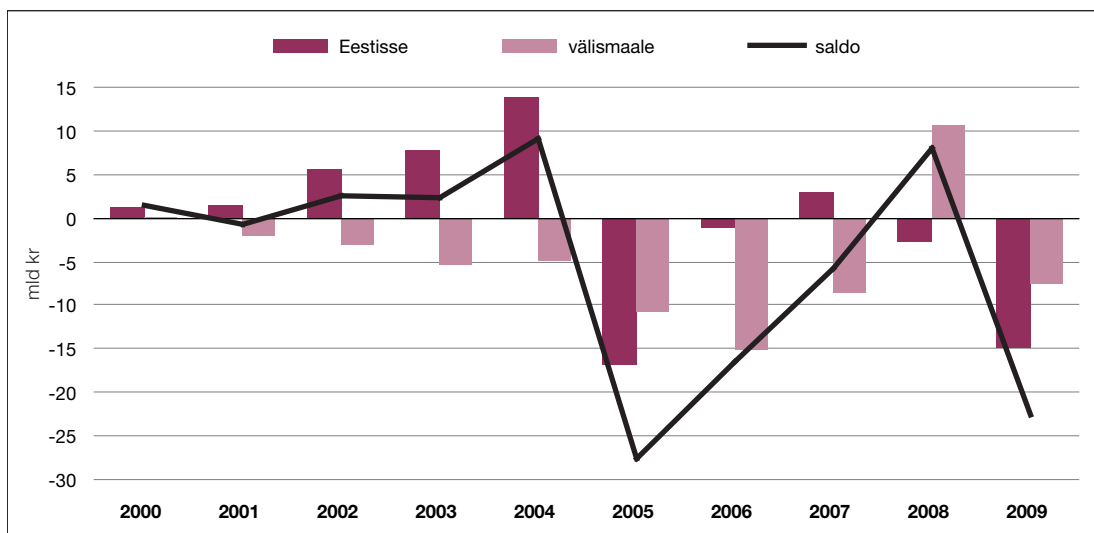
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2008	2009	2008	2009	2009/2008
EL-27	-12 086,4	-18 539,2	101,7	106,8	53,4
SRÜ	715,4	786,0	-6,0	-4,5	9,9
Ülejäänud riigid	-517,8	397,1	4,4	-2,3	-176,7
Kokku	-11 888,8	-17 356,1	100,0	100,0	46,0

Portfelliinvesteeringud

Portfelliinvesteeringute netoväljavool oli 2009. aastal 22,6 mld krooni, mis oli tingitud peamiselt krediidasutuste võlakirjade lunastamisest välisinvestoritele. Lisaks tegid krediidasutused täiendavaid investeeringuid välismaistesse võlaväärtpaberitesse (vt joonis 1.13 ja tabel 1.31).

Portfelliinvesteeringute kohustused vähenesid 2009. aastal 15 mld krooni võrra (vt tabel 1.32). Sellest 13,3 mld krooni tulenes krediidasutuste võlaväärtpaberite kohustuste vähenemisest. Kahanesid ka muu sektori ettevõtete omandi- ja võlaväärtpaberitega seotud kohustused. Kui omandiväärtpaberite kohustused vähenesid ühtekokku 1,4 mld krooni, siis võlaväärtpabereid lunastati välisinvestoritele 721 mln krooni eest. Valitsemissektori võlaväärtpaberite kohustused suurenesid aga 419 mln krooni võrra. Riigiti kahanesid portfelliinvesteeringute kohustused peamiselt Euroopa Liidu riikide ees. Valdava osa sellest moodustas kohustuste vähenemine Suurbritannia ees, millele järgnesid Saksamaa, Küpros, Holland ja Rootsi (vt joonis 1.14 ja tabel 1.33).

Portfelliinvesteeringute nõuded suurenesid aasta jooksul 7,5 mld krooni võrra (vt tabel 1.34). Kui omandiväärtpaberite nõuded kasvasid 748 mln krooni võrra, siis võlaväärtpaberite nõuded 6,8 mld krooni võrra. Viimane oli tingitud krediidasutuste sektoris toimunud muutustest, kus väärtvõlakirjadega tagatud laenuühendid mitteresidentidega asendusid investeeringutega lühiajalistesse võlakirjadesse.

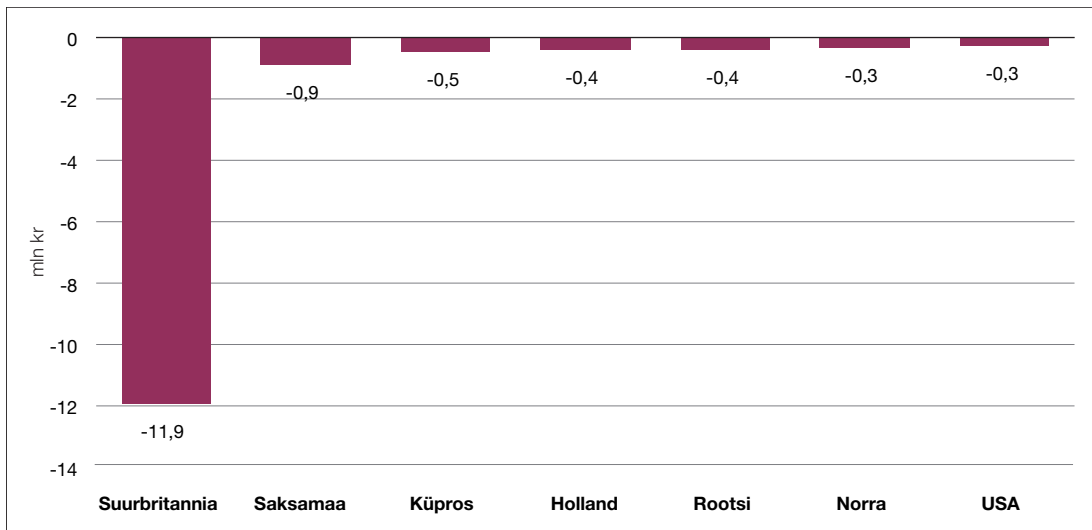
Joonis 1.13. Portfelliinvesteeringud

Tabel 1.31. Portfelliinvesteeringud väärtpaberi liigi ja majandussektori järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Omandiväärtpaberid	4 095,9	-748,3	-3 327,3	-1 443,4	768,6	-2 191,7
keskpank	-	-	-	-	-	-
valitsemissektor	2,8	289,6	-	-	2,8	289,6
krediidiasutused	131,4	9,6	-40,2	3,7	91,2	13,3
muud sektorid	3 961,7	-1 047,5	-3 287,2	-1 447,1	674,5	-2 494,6
Võlaväärtpaberid	6 552,3	-6 796,5	629,9	-13 574,6	7 182,2	-20 371,1
keskpank	-	-	-	-	-	-
valitsemissektor	4 725,0	2 200,0	572,6	418,7	5 297,6	2 618,7
krediidiasutused	2 410,9	-7 556,3	-330,0	-13 272,1	2 080,9	-20 828,4
muud sektorid	-583,5	-1 440,2	387,4	-721,2	-196,1	-2 161,4
Kokku	10 648,2	-7 544,8	-2 697,4	-15 018,0	7 950,8	-22 562,8

Tabel 1.32. Portfelliinvesteeringute kohustuste struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
2000	-538,8	-42,0	1 820,7	142,0	1 281,9	100,0
2001	568,4	40,6	832,1	59,4	1 400,5	100,0
2002	912,2	16,4	4 649,4	83,6	5 561,6	100,0
2003	1 527,0	19,6	6 256,2	80,4	7 783,2	100,0
2004	2 205,2	15,9	11 673,0	84,1	13 878,2	100,0
2005	-16 352,3	96,9	-517,8	3,1	-16 870,0	100,0
2006	3 731,8	-293,9	-5 001,6	393,9	-1 269,8	100,0
2007	3 533,3	122,6	-650,9	-22,6	2 882,4	100,0
2008	-3 327,3	123,4	629,9	-23,4	-2 697,4	100,0
2009	-1 443,4	9,6	-13 574,6	90,4	-15 018,0	100,0

Joonis 1.14. Portfelliinvesteeringute kohustuste kahanemine riigiti 2009. aastal

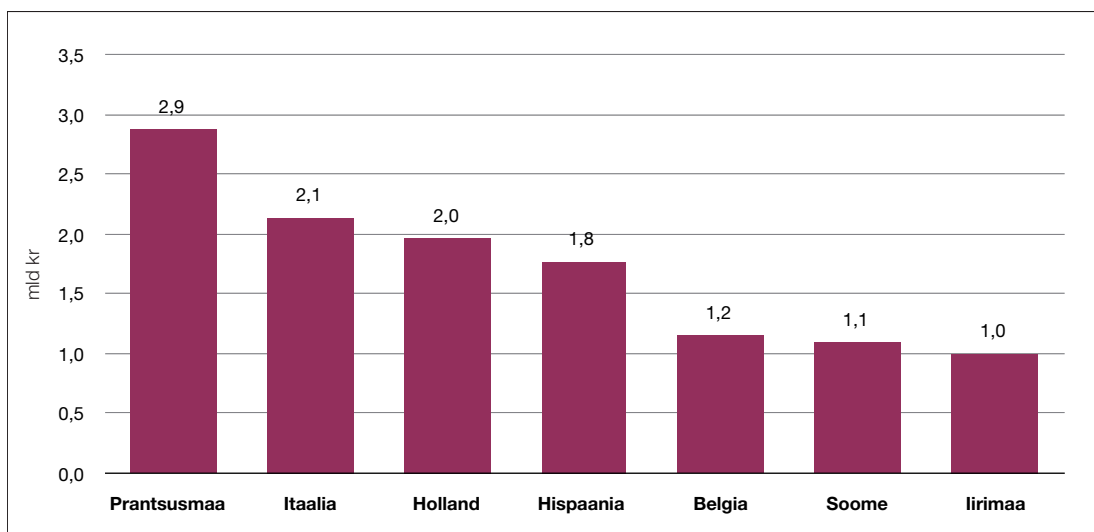
Tabel 1.33. Portfelliinvesteeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
EL-27	9 417,1	-9 138,3	-2 429,2	-14 450,1	88,4	121,1	90,1	96,2
SRÜ	1 320,9	522,3	-56,2	-1,9	12,4	-6,9	2,1	0,0
Ülejäänud riigid	-89,8	1 071,2	-212,0	-566,0	-0,8	-14,2	7,9	3,8
Kokku	10 648,2	-7 544,8	-2 697,4	-15 018,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 1.34. Portfelliinvesteeringute nõuete struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
2000	53,3	34,8	99,8	65,2	153,1	100,0
2001	236,5	-11,3	-2 336,7	111,3	-2 100,2	100,0
2002	9,1	-0,3	-3 192,0	100,3	-3 182,9	100,0
2003	-1 028,9	19,2	-4 322,7	80,8	-5 351,6	100,0
2004	-2 893,5	60,6	-1 882,2	39,4	-4 775,7	100,0
2005	-4 848,9	44,8	-5 969,5	55,2	-10 818,4	100,0
2006	-4 569,2	30,0	-10 678,6	70,0	-15 247,7	100,0
2007	-7 688,8	89,0	-951,6	11,0	-8 640,4	100,0
2008	4 095,9	38,5	6 552,3	61,5	10 648,2	100,0
2009	-748,3	9,9	-6 796,5	90,1	-7 544,8	100,0

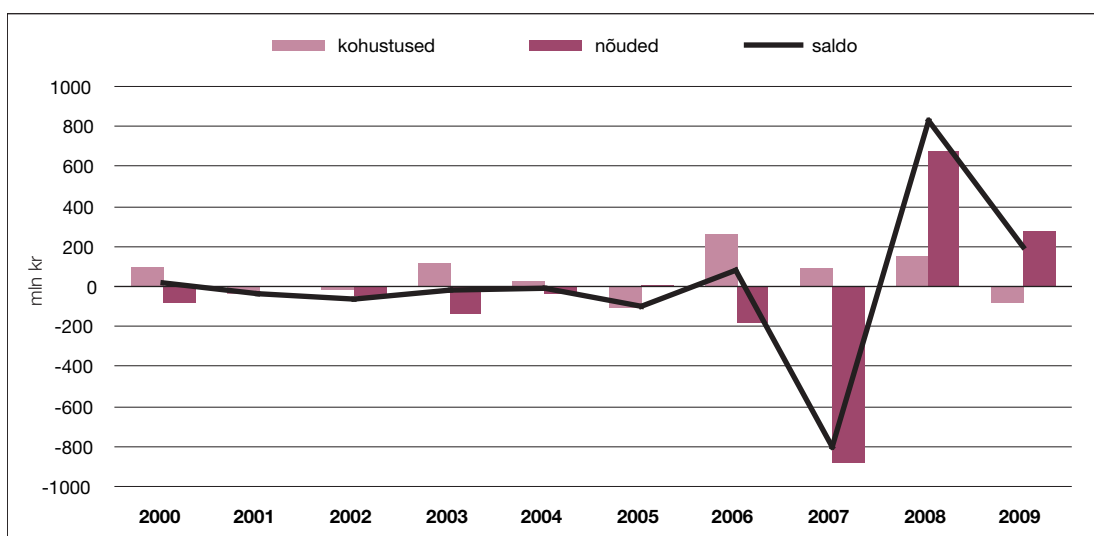
Valitsemissektori võlaväärtpaberite nõuete kahanemine 2,2 mld krooni võrra tulenes riigireservide kasutamisest jooksvate kulude katteks aasta esimeses pooles. Muu sektori ettevõtted investeerisid välismaistesse omandiväärtpaberitesse 1 mld ja võlaväärtpaberitesse 1,4 mld krooni. Suurema osa muu sektori investeeringutest tegid investeerimisfondid ja kindlustusseltsid. Riigiti suurenesid portfelliinvesteeringute nõuded enim Prantsusmaa, Itaalia, Hollandi, Hispaania, Belgia ja Soome vastu (vt joonis 1.15).

Joonis 1.15. Portfelliinvesteeringute nõuete kasv riigiti 2009. aastal

Tuletisinstrumendid

2009. aastal toimus **tuletisinstrumentide** tagasihoidlik (0,2 mld krooni) **netosissevool**. **Tuletisinstrumentidega seotud nõuded** vähenesid 279 mln krooni võrra (vt joonis 1.16), mille põhjustas peamiselt krediitiasutuste poolt tuletisinstrumentidesse tehtud investeeringute vähenemine. Riigiti vähenesid nõuded enim Rootsi, Norra ja Soome vastu. **Tuletisinstrumentidega seotud kohustused** kahanesid 83 mln krooni võrra, mis oli omakorda seotud krediitiasutuste kohustuste kahanemisega. Riigiti vähenesid tuletisinstrumentidega seotud kohustused põhiliselt Taani ees.

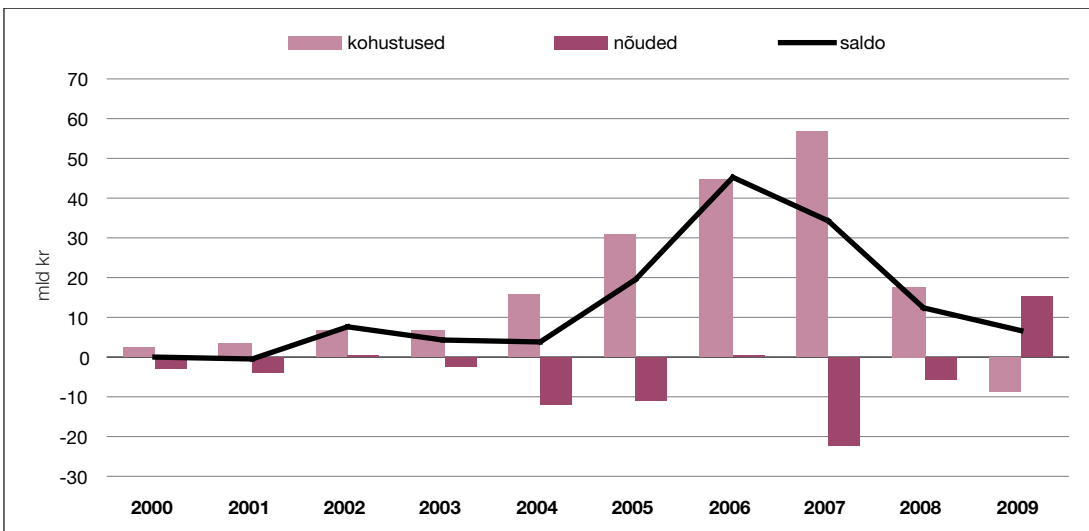
Joonis 1.16. Tuletisinstrumendid

Muud investeeringud

Muude investeeringute netosissevool ulatus 2009. aastal 6,6 mld kroonini, millest muude investeeringute nõuded vähenesid 15 mld ja kohustused 8,5 mld krooni võrra (vt joonis 1.17). Netosissevoolust valdava osa moodustas pikaajaline kapital (vt tabel 1.35).

Muude investeeringute kohustused kahanesid põhiliselt seetõttu, et krediidasutuste sularaha ja hoiustega seotud kohustused (sh pankadevahelised laenud) vähenesid 7,5 mld krooni võrra⁴ ning kaubanduskrediidi kohustused kahanesid 5,2 mld krooni võrra (vt tabel 1.36). Krediidasutuste kohustused emapankade ees vähenesid valdavalt aasta esimeses pooles, samas kui neljandas kvartalis vähendati muude investeeringutena saadud täiendavate ressurssidega portfelliinvesteeringute kohustusi. Muu sektori ettevõtted vähendasid oma kohustusi nii lühi- kui ka pikaajalise kapitali kujul. Kui lühiajaliste kohustustuste vähenemine tulenes kaubanduskrediidiga seotud kohustuste vähenemisest, siis pikaajaliste kohustuste kahanemine oli seotud muude finantsvahendajate laenukohustuste vähenemisega. Valitsemissektori kohustused suurenesid aasta jooksul 4,8 mld krooni võrra. Aasta esimeses pooles kasvasid Euroopa Liidu fondidest saadud, kuid veel kasutamata välisabi summad, aasta teises pooles aga otsesed laenukohustused. Riikide arvestuses kahanesid muude investeeringute kohustused enim Rootsi ja Taani ees, millele järgnesid Venemaa ja Briti Neitsisaared (vt joonis 1.18 ja tabel 1.37).

Muude investeeringute nõuded vähenesid 2009. aastal 15 mld krooni võrra (vt tabel 1.38). See oli tingitud peamiselt hoiustega seotud nõuete vähenemisest 11,4 mld krooni võrra, millest ligikaudu pool tulenes krediidasutuste väärtpaberitega tagatud laenukohustuste asendamisest investeeringutega lühiajalistesse võlakirjadesse.

Joonis 1.17. Muud investeeringud

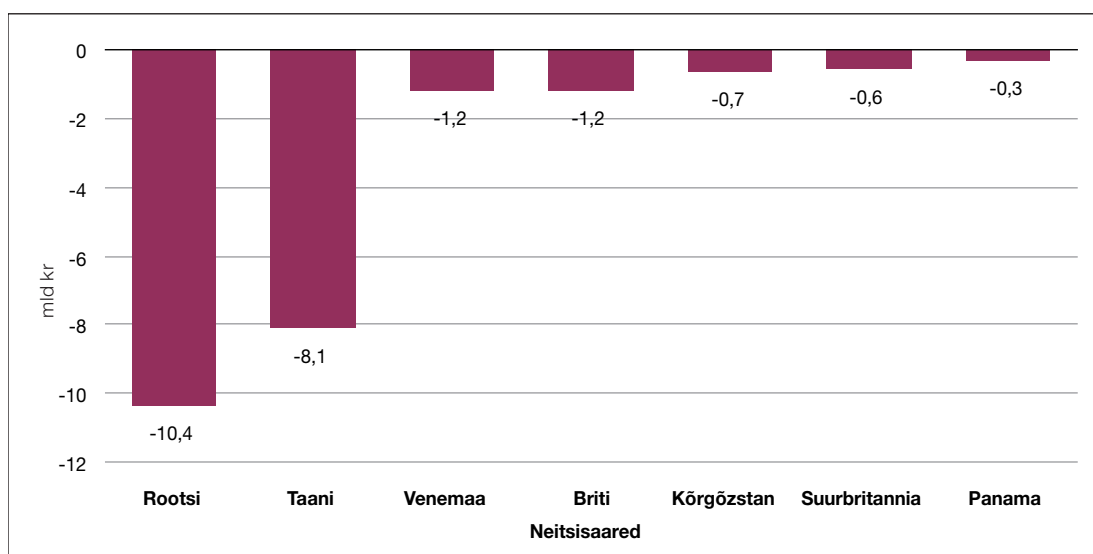
⁴ Alates 2008. aasta I kvartali andmetest näidatakse muudes investeeringutes pankadevahelisi laene sularaha ja hoiuste kirjel (varem pika- ja lühiajaliste laenude all). Euroala riikidele Euroopa Keskpanka poolt kehtestatud suunise ning euroalaväliste riikide suhtes kehtiva soovitusena tuleb laenude korral vahet teha laenusaja olemusel. Nimelt kui pankade ja mittepankade vahelised laenud muudes investeeringutes kajastuvad edasi laenude all, siis pankadevahelised laenud liigitatakse hoiuste alla. 2009. aasta lõpus hõlmasid investimispositsiooni muude investeeringute sularaha ja hoiustega seotud kohustustest pikaajalise tähtajaga kohustused 49,3% ning nõuetest 9%.

Tabel 1.35. Muud investeeringud tähtaja järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Pikaajaline kapital	-276,2	-619,7	-9 629,6	6 102,8	-9 905,8	5 483,1
keskpank	3,5	-0,5	-	1 043,8	3,5	1 043,3
valitsemissektor	-128,6	-88,0	1 189,2	4 841,3	1 060,6	4 753,3
krediitiasutused	720,8	427,5	-12 726,0	1 441,6	-12 005,2	1 869,1
muud sektorid	-871,9	-958,7	1 907,2	-1 223,9	1 035,3	-2 182,6
Lühiajaline kapital	-5 315,0	15 647,5	27 482,9	-14 565,0	22 167,9	1 082,5
keskpank	-	-	-1 740,5	115,3	-1 740,5	115,3
valitsemissektor	-1 326,3	-811,0	-1,4	1,1	-1 327,7	-809,9
krediitiasutused	-3 175,7	15 166,7	28 294,2	-10 522,2	25 118,5	4 644,5
muud sektorid	-813,0	1 291,8	930,6	-4 159,2	117,6	-2 867,4
Kokku	-5 591,2	15 027,8	17 853,3	-8 462,2	12 262,1	6 565,6

Tabel 1.36. Muude investeeringute kohustuste struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoiused		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
2000	1 080,9	41,6	-785,3	-30,2	1 955,4	75,3	345,6	13,3	2 596,6	100,0
2001	102,9	3,1	2 570,4	78,2	81,4	2,5	533,5	16,2	3 288,2	100,0
2002	781,1	11,6	1 963,3	29,2	3 763,5	55,9	225,4	3,3	6 733,3	100,0
2003	-115,7	-1,7	3 219,5	47,8	4 587,9	68,2	-960,3	-14,3	6 731,4	100,0
2004	625,2	4,0	4 565,3	29,3	8 804,7	56,5	1 582,0	10,2	15 577,2	100,0
2005	1 633,6	5,3	24 676,0	80,3	2 953,3	9,6	1 452,4	4,7	30 715,3	100,0
2006	3 185,6	7,1	19 233,3	43,1	21 081,1	47,2	1 174,1	2,6	44 674,0	100,0
2007	-343,1	-0,6	38 231,9	67,6	18 875,5	33,4	-173,1	-0,3	56 591,2	100,0
2008	312,7	1,8	1 152,3	6,5	14 881,8	83,4	1 506,5	8,4	17 853,3	100,0
2009	-5 185,6	61,3	2 213,2	-26,2	-7 457,8	88,1	1 968,1	-23,3	-8 462,1	100,0

Joonis 1.18. Muude investeeringute kohustuste kahanemine riigiti 2009. aastal

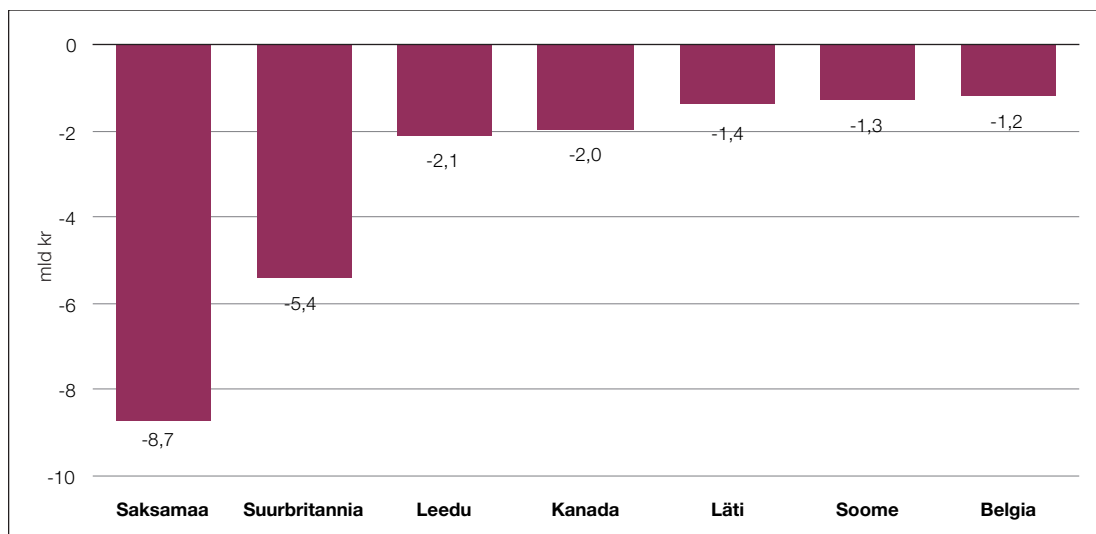
Tabel 1.37. Muude investeeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
EL-27	-7 460,7	13 872,1	13 680,9	-6 186,9	133,4	92,3	76,6	73,1
SRÜ	2 037,0	-726,1	2 642,3	-2 036,2	-36,4	-4,8	14,8	24,1
Ülejäänud riigid	-167,4	1 881,7	1 530,1	-239,0	3,0	12,5	8,6	2,8
Kokku	-5 591,1	15 027,7	17 853,3	-8 462,1	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 1.38. Muude investeeringute nõuete struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenu		Hoiused		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
2000	-78,0	3,0	-2 814,0	106,7	-103,0	3,9	356,7	-13,5	-2 638,3	100,0
2001	-584,8	15,7	-2 278,9	61,3	-738,0	19,9	-115,0	3,1	-3 716,7	100,0
2002	1 047,6	150,7	-1 324,5	-190,5	742,6	106,8	229,4	33,0	695,1	100,0
2003	-1 028,2	45,0	-3 520,3	154,1	2 209,3	-96,7	54,6	-2,4	-2 284,6	100,0
2004	-1 032,0	8,8	-8 455,5	72,0	-1 545,1	13,2	-716,9	6,1	-11 749,5	100,0
2005	-1 957,1	17,6	4 148,4	-37,2	-12 332,3	110,7	-1 002,5	9,0	-11 143,5	100,0
2006	-3 529,0	-627,5	-2 531,9	-450,2	6 284,4	1 117,4	338,8	60,2	562,4	100,0
2007	-641,5	2,9	-10 105,5	45,3	-11 114,4	49,8	-440,2	2,0	-22 301,6	100,0
2008	-1 754,4	31,4	-2 002,4	35,8	-541,1	9,7	-1 293,2	23,1	-5 591,1	100,0
2009	2 896,7	19,3	2 043,5	13,6	11 424,0	76,0	-1 336,6	-8,9	15 027,7	100,0

Kaubanduskrediidiga seotud nõuded ning laenu nõuded vähenesid aasta jooksul vastavalt 2,9 ja 2 mld krooni võrra. Muu kapitaliga seotud nõuded aga kasvasid 1,3 mld krooni võrra. Riigiti vähenesid muude investeeringute nõuded peamiselt Saksamaa ja Suurbritannia vastu, millele järgnesid Leedu, Kanada ja Läti (vt joonis 1.19). Laenukapitali nõuetest ja kohustustest annab täpsema ülevaate tabel 1.39.

Joonis 1.19. Muude investeeringute nõuete kahanemine riigiti 2009. aastal

Tabel 1.39. Laenukapitali nõuded ja kohustused (mln kr)

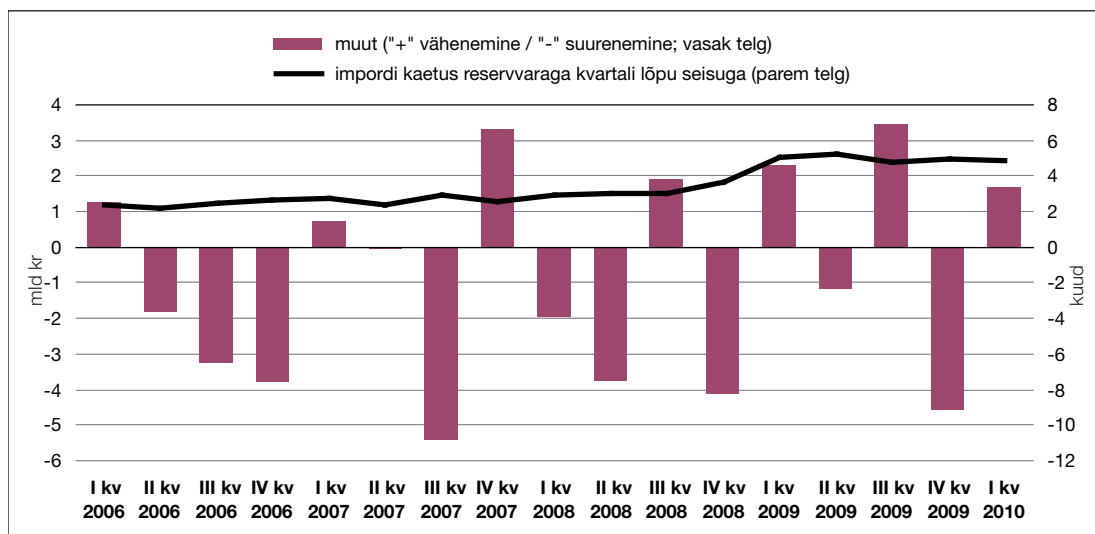
	Nõuded			Kohustused		
	Andmine	Tagastamine	Kokku	Saamine	Tagastamine	Kokku
2003	-34 919,2	31 398,9	-3 520,3	30 076,6	-26 857,1	3 219,5
2004	-29 782,7	21 327,1	-8 455,5	45 447,4	-40 882,1	4 565,3
2005	-77 557,0	81 705,4	4 148,4	125 439,3	-100 763,3	24 676,0
2006	-76 012,5	73 480,6	-2 531,9	182 869,5	-163 636,2	19 233,3
2007	-396 495,8	386 390,3	-10 105,5	364 036,3	-325 804,4	38 231,9
2008	-47 985,7	45 983,3	-2 002,4	103 952,5	-102 800,2	1 152,3
2009	-23 391,2	25 434,7	2 043,5	53 517,1	-51 303,9	2 213,2

Reservvarad

Maksebilansi reservvarad jäid 2009. aastal samale tasemele, suurenedes aasta jooksul vaid 32 mln krooni võrra (vt tabel 1.40). Impordi kaetusest reservvaradega annab ülevaate joonis 1.20.

Tabel 1.40. Reservvara struktuur

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)	
	2008	2009	2008	2009
Kuld	-	-	-	-
SDRid	-	-1 044,2	-	3 253,0
Sularaha ja hoiused	-2 722,4	-1 901,9	34,6	5 924,9
Väärtpaberid	-5 710,2	2 905,2	72,6	-9 050,5
võlakirjad	243,9	8 206,0	-3,1	-25 563,9
rahaturuinstrumendid	-5 954,1	-5 300,8	75,7	16 513,4
tuletisinstrumendid	0,7	-1,1	0,0	3,4
Muud nõuded	562,1	9,9	-7,1	-30,8
Kokku	-7 869,7	-32,1	100,0	100,0

Joonis 1.20. Kulla- ja välisvaluutareservide muut ja töötluseta kaubaimpordi kaetus reservvaraga

II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG 31. detsembril 2009

2009. aasta lõpus oli Eestisse paigutatud välisinvesteeringute positsioon 409 mld krooni, vähenedes aastaga 7% (vt tabel 2.1). Eestist välismaale paigutatud investeeringute positsioon oli samal ajal 234 mld krooni, olles aastaga kahanenud 3%. Väliskohustuste (positsioon Eestis) ülekaalu tõttu võrreldes välisnõuetega (positsioon välismaal) oli Eesti netoinvesteeringu positsioon 2009. aasta lõpus 175 mld krooni ulatuses negatiivne, vähenedes aastaga 12%. Koguvälisvõlg ehk kõigi sektorite võlakohustused hõlmasid väliskohustuste mahust 66% ehk 272 mld krooni, kahanedes aastaga 9%.

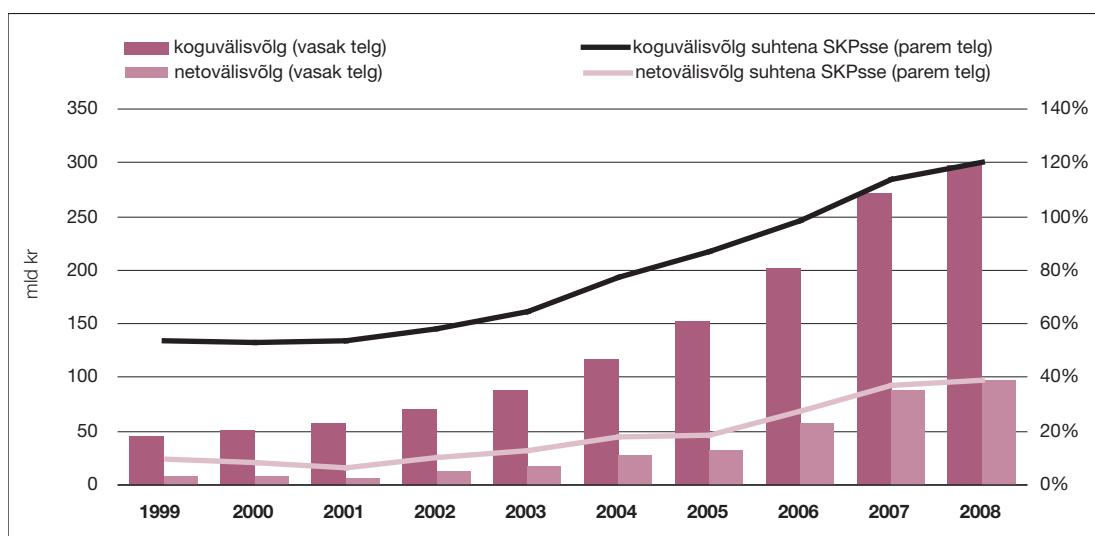
Tabel 2.1. Eesti rahvusvaheline investeeringu positsioon (mln kr)

	31.12.2008	Osatähtsus (%)	31.12.2009	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÄLISNÕUDED (VÄLISAKTIVA)	241 343,1	100,0	234 000,0	100,0	-3,0
Otseinvesteeringud välismaal	74 555,2	30,9	71 906,9	30,7	-3,6
Aktisia- või osakapital ja reinvesteeringud tulu	53 186,8	22,0	48 092,1	20,6	-9,6
Muu otseinvesteeringukapital	21 368,4	8,9	23 814,8	10,2	11,4
Portfelliinvesteeringud	42 375,4	17,6	54 122,7	23,1	27,7
Omandiväärtpaberid	12 699,2	5,3	17 351,2	7,4	36,6
Võlaväärtpaberid	29 676,2	12,3	36 771,5	15,7	23,9
Võlakirjad	20 636,0	8,6	21 552,4	9,2	4,4
Rahaturuinstrumendid	9 040,2	3,7	15 219,2	6,5	68,4
Tuletisinstrumendid	835,3	0,3	463,1	0,2	-44,6
Muud investeeringud	79 467,0	32,9	64 257,6	27,5	-19,1
Kaubanduskrediit	16 985,5	7,0	14 635,2	6,3	-13,8
Laenud	18 080,5	7,5	15 694,3	6,7	-13,2
Pikaajalised	9 882,7	4,1	10 691,7	4,6	8,2
Lühiajalised	8 197,7	3,4	5 002,6	2,1	-39,0
Sularaha ja hoiused	40 587,6	16,8	29 416,7	12,6	-27,5
Muud nõuded	3 813,4	1,6	4 511,4	1,9	18,3
Reservvara	44 110,3	18,3	43 249,8	18,5	-2,0
VÄLISKOHUSTUSED (VÄLISPASSIVA)	439 446,7	100,0	409 234,1	100,0	-6,9
Otseinvesteeringud Eestis	185 732,0	42,3	176 544,1	43,1	-4,9
Aktisia- või osakapital ja reinvesteeringud tulu	157 970,6	35,9	152 422,8	37,2	-3,5
Muu otseinvesteeringukapital	27 761,4	6,3	24 121,3	5,9	-13,1
Portfelliinvesteeringud	32 731,1	7,4	20 092,1	4,9	-38,6
Omandiväärtpaberid	8 225,3	1,9	9 197,8	2,2	11,8
Võlaväärtpaberid	24 505,8	5,6	10 894,3	2,7	-55,5
Võlakirjad	24 424,3	5,6	10 791,0	2,6	-55,8
Rahaturuinstrumendid	81,5	0,0	103,2	0,0	26,6
Tuletisinstrumendid	767,4	0,2	703,5	0,2	-8,3
Muud investeeringud	220 216,3	50,1	211 894,4	51,8	-3,8
Kaubanduskrediit	14 073,7	3,2	9 668,2	2,4	-31,3
Laenud	47 018,7	10,7	48 528,3	11,9	3,2
Pikaajalised	37 874,1	8,6	38 691,0	9,5	2,2
Lühiajalised	9 144,5	2,1	9 837,2	2,4	7,6
Sularaha ja hoiused	152 637,9	34,7	144 971,1	35,4	-5,0
Muud kohustused	6 486,0	1,5	8 726,9	2,1	34,5
NETOINVESTEERIMISPOSITSIOON	-198 103,6		-175 234,1		-11,5
Pikaajaline	-213 827,7		-197 645,4		-7,6
Lühiajaline	15 724,0		22 411,3		42,5
KOGUVÄLISVÕLG	297 917,0		272 087,2		-8,7
NETOVÄLISVÕLG	-97 999,4		-78 919,4		-19,5
Valitsemissektor	11 712,1		5 142,6		-56,1

Kuigi koguvälisvõla absoluutmaht alanes, suurenes see suhtena SKPsse viimase kahanemise tõttu ning oli aasta lõpus SKPst 27% suurem (vt tabel 2.1 ja joonis 2.1). Võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahe ehk netovälisvõlg kahanes aastaga viiendiku võrra ning moodustas 79 mld krooni. Netovälisvõlg suhtena SKPsse langes mõnevõrra ning oli 37%.

Eestisse tehtud välisinvesteeringute positsioon kahanes peamiselt seetõttu, et portfelliinvesteeringute positsioon (omandi- ja võlaväärtpaberid) vähenes rohkem kui 12 mld krooni võrra ehk ligi 40%. Otseinvesteeringute positsioon (investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse) kahanes 5% ning muude investeeringute positsioon (sularaha ja hoiused, pankadevahelised laenud) 4%. Vastavalt muutus ka positsiooni struktuur, millest 2009. aasta lõpus hõlmasid 52% muud investeeringud ning 43% otse- ja 5% portfelliinvesteeringud. Ligi 60% välisinvesteeringutest pärinesid Rootsist ja Soomest (vt tabel 2.2). 56% välisinvesteeringutest oli paigutatud finants- ja kindlustustegevusse ning enam-vähem võrdses mahus (7%) töötlevasse tööstusesse, hulgi- ja jaekaubandusse ning kinnisvaraalasesse tegevusse. Aastaga vähenes märkimisväärselt finants- ja kindlustustegevuse absoluutne ja suhteline osakaal üldises positsioonis. Eestisse paigutatud otseinvesteeringute positsiooni jaotus peamiste riikide järgi oli sarnane kogu välisinvesteeringute positsiooniga (vt tabel 2.3). Tegevusaladest oli siingi juhtiv finants- ja kindlustustegevus (33%) ning aastaga tõusis tugevalt kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse osakaal, küündides üle 12%.

Eestist välismaale tehtud investeeringute positsiooni struktuur muutus märkimisväärselt, mis väljendus eelkõige muude investeeringute positsiooni osakaalu languses ning portfelliinvesteeringute osatähtsuse tõus. Aasta lõpus hõlmasid otseinvesteeringud kogupositsioonist 31%, muud investeeringud 28% ja portfelliinvesteeringud 23%; ülejäänud moodustasid reservvara. Kogupositsioonist 63% moodustasid finants- ja kindlustustegevuse, 8% avaliku sektori ning 6% jae- ja hulgikaubanduse investorite investeeringud. Investeeringute suurus jaotus riikidesse, eelkõige Lähti (12%), Leetu (11%) ning Saksamaale (8%). Otseinvesteeringuid välismaale tegid samuti enim finants- ja kindlustustegevuse investorid (42%). Järgnesid kutse-, teadus- ja tehnikaala, veonduse ja laonduse ning kinnisvara valdkondade investorite otseinvesteeringud (11–15%). Ligi 60% Eesti otseinvesteeringute positsioonist välismaal oli seotud Läti ja Leeduga.

Joonis 2.1. Eesti majanduse kogu- ja netovälisvõlg

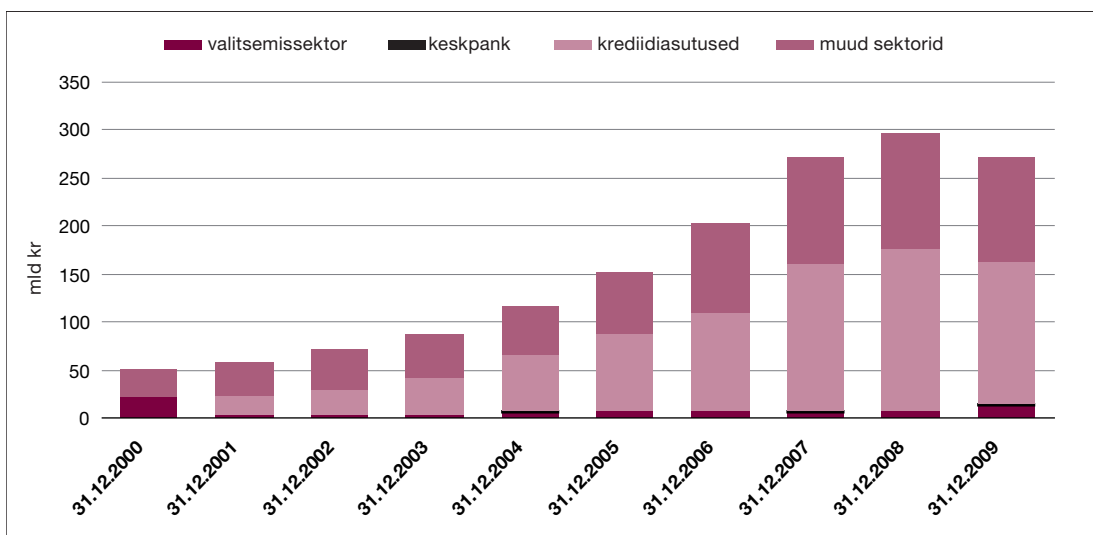
Tabel 2.2. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Nõuded			Kohustused		
Tegevusalad					
	31.12.2008	31.12.2009		31.12.2008	31.12.2009
Finants- ja kindlustustegevus	62,1	62,5	Finants- ja kindlustustegevus	61,7	56,3
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	8,2	7,8	Töötlev tööstus	6,9	7,5
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	6,8	6,3	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	7,6	7,0
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	5,7	5,3	Kinnisvaraalane tegevus	6,2	7,0
Veondus ja laondus	4,6	5,3	Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	4,5	6,3
Muud	12,6	12,8	Muud	13,1	15,9
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2008	31.12.2009		31.12.2008	31.12.2009
Läti	13,1	11,8	Rootsi	38,0	37,9
Leedu	11,1	10,7	Soome	19,6	21,3
Saksamaa	12,2	7,7	Holland	3,4	4,2
Prantsusmaa	5,1	7,3	Suurbritannia	6,4	3,6
Soome	5,8	6,0	Taani	5,8	3,4
Ülejäänud riigid	52,7	56,5	Ülejäänud riigid	26,8	29,6
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

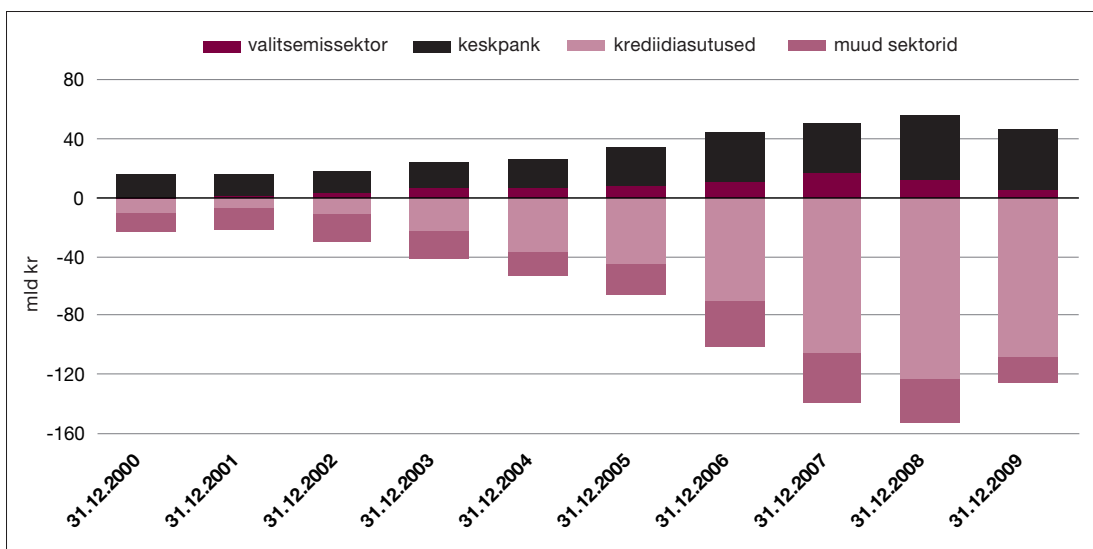
Tabel 2.3. Otseinvesteringupositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Välismaal			Eestis		
Tegevusalad					
	31.12.2008	31.12.2009		31.12.2008	31.12.2009
Finants- ja kindlustustegevus	42,7	41,6	Finants- ja kindlustustegevus	37,6	32,5
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	16,6	15,0	Töötlev tööstus	13,3	14,1
Veondus ja laondus	10,8	13,4	Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	8,1	12,4
Kinnisvaraalane tegevus	11,2	10,7	Kinnisvaraalane tegevus	11,7	12,1
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	5,4	6,1	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	12,4	11,0
Muud	13,3	13,2	Muud	16,9	17,9
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2008	31.12.2009		31.12.2008	31.12.2009
Läti	31,4	29,3	Rootsi	38,7	39,6
Leedu	27,8	27,7	Soome	22,0	22,6
Küpros	9,8	12,1	Holland	7,2	9,0
Soome	6,6	6,1	Norra	3,1	3,4
Venemaa	4,4	4,8	Venemaa	3,5	3,0
Ülejäänud riigid	20,0	20,0	Ülejäänud riigid	25,6	22,5
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

Koguvälisvõlga vähendasid põhiliselt krediidasutused, vähemal määral muud sektorid ja otseinvesteeringusuhetes olevate ettevõtete grupisisesed laenud (vt tabel 2.4). Krediidasutuste osakaal koguvälisvõlas oli 54% ning muude sektorite oma ligi 23%. Valitsemissektori välisvõlg hõlmas koguvälisvõlast vaid ligi 5%, olles Euroopa Liidu riikide seas üks madalamaid. Netovälisvõlg tekkis eelkõige krediidasutuste ja väiksemal määral muude sektorite tõttu, kelle võlakohustused ületasid võlanõudeid vastavalt 109 ja 17 mld krooni võrra. Aastaga vähenes krediidasutuste netovälisvõlg 12% ja muude sektorite oma 28%. Samal ajal ületasid valitsuse ja keskpanga võlanõuded võlakohustusi vastavalt 5 ja 42 mld krooni võrra (põhiliselt reservvarad).

Joonis 2.2. Eesti koguvälisvõlg majandussektorite järgi

Joonis 2.3. Eesti netovälisvõlg majandussektorite järgi

Tabel 2.4. Välisvõlg (mln kr)

	31.12.2008	Osatähtsus (%)	31.12.2009	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÕLAKOHUSTUSED					
I. Valitsemissektor	7 805,2	2,6	13 066,2	4,8	67,4
Lühiajalised	0,7		1,8	0,0	
Pikaajalised	7 804,4	2,6	13 064,4	4,8	67,4
II. Keskpank	112,3	0,0	1 235,8	0,5	1000,4
Lühiajalised	112,3	0,0	180,6	0,1	60,8
Pikaajalised			1 055,1	0,4	
III. Krediidiasutused	169 715,6	57,0	147 155,0	54,1	-13,3
Lühiajalised	85 547,4	28,7	74 808,2	27,5	-12,6
Pikaajalised	84 168,2	28,3	72 346,8	26,6	-14,0
IV. Muud sektorid	67 089,0	22,5	61 331,7	22,5	-8,6
Lühiajalised	23 319,8	7,8	19 982,9	7,3	-14,3
Pikaajalised	43 769,2	14,7	41 348,8	15,2	-5,5
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	53 195,0	17,9	49 298,6	18,1	-7,3
KOGUVÄLISVÕLG	297 917,0	100,0	272 087,2	100,0	-8,7
VÕLANÕUDED					
I. Valitsemissektor	19 517,3	9,8	18 208,8	9,4	-6,7
Lühiajalised	6 898,0	3,5	9 433,3	4,9	36,8
Pikaajalised	12 619,3	6,3	8 775,5	4,5	-30,5
II. Keskpank	43 968,1	22,0	43 157,4	22,3	-1,8
Lühiajalised	29 741,5	14,9	36 815,7	19,1	23,8
Pikaajalised	14 226,7	7,1	6 341,7	3,3	-55,4
III. Krediidiasutused	46 340,8	23,2	38 642,1	20,0	-16,6
Lühiajalised	38 044,4	19,0	28 310,8	14,7	-25,6
Pikaajalised	8 296,4	4,1	10 331,2	5,3	24,5
IV. Muud sektorid	43 289,5	21,7	44 167,5	22,9	2,0
Lühiajalised	31 109,8	15,6	28 478,0	14,7	-8,5
Pikaajalised	12 179,7	6,1	15 689,5	8,1	28,8
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	46 802,0	23,4	48 992,1	25,4	4,7
VÕLANÕUDED KOKKU	199 917,7	100,0	193 167,9	100,0	-3,4
NETOVÄLISVÕLG (võlanõuded miinus võlakohustused)					
I. Valitsemissektor	11 712,1		5 142,6		-56,1
Lühiajaline	6 897,3		9 431,5		36,7
Pikaajaline	4 814,9		-4 288,9		-189,1
II. Keskpank	43 855,8		41 921,6		-4,4
Lühiajaline	29 629,2		36 635,0		23,6
Pikaajaline	14 226,7		5 286,6		-62,8
III. Krediidiasutused	-123 374,8		-108 513,0		-12,0
Lühiajaline	-47 503,0		-46 497,4		-2,1
Pikaajaline	-75 871,8		-62 015,6		-18,3
IV. Muud sektorid	-23 799,6		-17 164,2		-27,9
Lühiajaline	7 790,0		8 495,1		9,1
Pikaajaline	-31 589,5		-25 659,3		-18,8
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	-6 393,0		-306,4		-95,2
NETOVÄLISVÕLG KOKKU	-97 999,4		-78 919,4		-19,5

III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE

Välissektori statistika meetoodiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon (*Balance of Payments Manual 5th Edition*), millest lähtuvalt arendatakse ka maksebilansistatistika Eesti mudelit. Järgnevalt tutvustame lähemalt kolme põhidokumendi (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) olemust ning olulisemaid põhitermineid, kirjete sisu, avaldamispoliitikat ja koostamise süsteemi.

MAKSEBILANSS

Oma olemuselt on maksebilanss ühest küljest riigi kõikide institutsionaalsete sektorite konsolideeritud kasumiaruanne, teisest küljest aga nende koondbilanss. Ettevõtte finantsaruanded kajastavad üksik-ettevõtja suhteid teda ümbritseva keskkonnaga. Maksebilansi ülesanded on teoreetiliselt samad, kuid ettevõtjaks on riigi majandus tervikuna ja teda ümbritsevaks keskkonnaks ülejäänud maailm.

Maksebilanss on statistiline aruanne, mis summeerib konkreetse riigi teatud perioodi jooksul sooritatud majandustehingud ülejäänud maailmaga. Perioodiks on tavaliselt kuu, kvartal või aasta.

Kuna maksebilanss kajastab tehinguid teatud ajaperioodil, siis on maksebilansi kirjete väärtused *voomuutujad*.

Maksebilanss koosneb *jooksevkontost*, mis kajastab välismajandustegevusest saadavate tulude kujunemist, ning *kapitali-, finants- ja reservvara kontost*, mis näitab jooksevkonto finantseerimist ehk *välisfinantseerimisallikate* struktuuri.

Jooksevkonto jaguneb neljaks osaks⁵: *kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanded*. Kaupade ja teenuste kontodel kirjendatakse kõik kaupade ja teenuste müügist saadaolevad ning ostmisel tasumisele kuuluvad summad. Tulukonto kajastab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. Jooksevülekannetena on vaadeldavad kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega ega samastu kapitaliülekannetega.

Finantseerimisallikad jagunevad kolme konto vahel: *kapitalikonto, finantskonto ja reservvara konto*. Kapitalikontosse kirjendatakse peamiselt investeringu iseloomuga välisabi, immateriaalse varaga seotud tehingud (nt intellektuaalse omandi ostmine või loovutamine), võlgade andeksandmine ning muud kasutada oleva kogutulu kujunemisega mitteseotud rahvusvahelised kapitaliülekanded. Finantskonto kajastab välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja põhikategooriasse: *otseinvesteeringud, portfelliinvesteeringud, tuletisinstrumendid ja muud investeeringud*. *Reservvarade* konto näitab Eesti puhul keskpanga kulla- ja välisvaluutareservide muutusi.

Maksebilansi koostamise aluseks ei ole riigi territoorium. Maksebilansitehing on üldjuhul *residendi ja mitteresidendi* vaheline tehing, mis võib olla nii rahaline kui ka mitterahaline. Maksebilanss koostatakse *tekkepõhiselt*, st tehingu kirjendamise aluseks on ajahetk, mil tehing poolte vahel sõlmiti või omandiõigus muutus, sõltumata asjaolust, kas raha on tegelikult laekunud või makstud. Kõik maksebilansitehingud kajastatakse *turuhindades*.

⁵ Maksebilansistatistika põhimõistetest ning kirjete sisust antakse ülevaade eraldi peatükkides.

Maksebilansi koostamisel lähtutakse *kahekordse kirjendamise põhimõttest*. Igal tehingul on kaks võrdsust, kuid erinevatel kirjetel ja vastasmärgiga kajastuvat poolt: *kreedit* (+) ja *deebet* (-). Kreedit näitab meie kasutuses olevate finantsressursside suurenemist, deebet aga nende ressursside kasutamist (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Kreedit ja deebet

	Ressursside suurenemine	Ressursside kasutamine
	KREEDIT „+”	DEEBET „-”
Jooksevkonto	Kaupade eksport	Kaupade import
	Teenuste müük	Teenuste ost
	Tulu sissevool	Tulu väljavool
	Ülekannete sissevool	Ülekannete väljavool
Kapitalikonto	Kapitaliülekannete sissevool	Kapitaliülekannete väljavool
Finantskonto	Välisnõuete vähenemine	Välisnõuete suurenemine
	Väliskohustuste suurenemine	Väliskohustuste vähenemine
Reservvarad	Reservvarade vähenemine	Reservvarade suurenemine

Ideaaljuhul peab maksebilansi kõigi kirjete summa võrduma nulliga. Maksebilansi koostamise keerukuse ja ulatuse tõttu tekivad statistilise info kogumisel aga alati ebatäpsused. Neid kajastatakse maksebilansi tasakaalu viimiseks *vigade ja täpsustuste* kirjel.

Maksebilansi standardesituse kohaselt kajastatakse jooksevkontol ning kapitalikontol kõigi kirjete deebet- ja kreditkäibed eraldi. Finantskontol ja reservvarade kontol tuuakse välja üksnes *netokirjed* (deebet ja krediti summa).

RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON

Rahvusvaheline investeerimispositsioon (-seis) on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite finantsvarade ja -kohustuste konsolideeritud koondbilanss ehk välisvarade ja -kohustuste seis kindlal kuupäeval väljendatuna selle kuupäeva turuhindades.

Kuna konsolideerimisel sektoritevahelised ja -sisesed nõuded ja kohustused vastastikku taanduvad, kajastab rahvusvaheline investeerimispositsioon vaid riigi kui terviku *välisnõudeid ja -kohustusi*. Investeerimispositsioon erineb klassikalisest bilansist selle poolest, et investeerimispositsioonis ei võeta arvesse Eestis asuvat residentidele kuuluvat reaalarva ja omakapitali. See on ka põhjus, miks investeerimispositsioon pole tasakaalus.

Netoinvesteerimispositsioon on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite välisaktiivate ja -passivate vahe.

Kui välisnõuded ületavad väliskohustusi, siis on riigi netoinvesteerimispositsioon *positiivne* ning näitab ülejäänud maailma netovõlga sellele riigile. *Negatiivne* netoinvesteerimispositsioon näitab aga selle riigi võlga ülejäänud maailmale.

Otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised nõuded ja kohustused kajastatakse maksebilansis kokkuleppeliselt *netopõhimõttel* (*directional principle*):

- Eestisse tehtud otseinvesteeringutest (kohustustest) arvatakse maha kõik otseinvesteeringuettevõtja nõuded otseinvesteeringutele;
- Eestist välismaale suunatud otseinvesteeringutest (nõuetest) arvatakse maha kõik otseinvesteeringute kohustused otseinvesteeringuettevõtjate ees.

Investeeringu koostamisel järgitakse samu põhimõtteid ja mõisteid, mida maksebilansi puhul. Neist olulisemad on *tekkepõhine arvestuspõhimõte* ning seisude kajastamine positsiooni koostamise päeva *turuhindades*.

Noteerimata väärtpaberite puhul ei ole nende turuväärtus alati kättesaadav ja selle kaudne hindamine on keerukas. Eesti Pank kasutas sellistel juhtudel kuni 2006. aastani Eesti residentide aktsiakohustuste hindamisel Eesti Väärtpaberite Kesksregistris sisalduvat teavet. Kuna samade aktsiate hindamisel partnerriigi koostatavas investeeringu koostamises pole vastav info üldjuhul kättesaadav, põhjustab see riikidevahelist statistilist asümmeetriat. Seetõttu otsustasid Euroopa Liidu statistika töögrupid üksmeelselt kajastada noteerimata aktsiad ühtsuse saavutamiseks nende raamatupidamisväärtuses (omakapital jagatud aktsiate arvuga), mis on üldjuhul turuhinnast madalam. Eesti Pank on seda meetodit rakendanud alates 2007. aasta algusest.

Noteeritud ettevõtete aktsiate kajastamisel kasutatakse turuhinda. Kvartalis, mil ettevõtte börsilt lahakub, kasutatakse aktsiahinna arvutamisel turuväärtust, mis seejärel viiakse nelja järgneva kvartali jooksva raamatupidamisväärtusesse.

Kuna rahvusvaheline investeeringu koostamine kajastab varade seisutunde ajahetkel, siis on investeeringu koostamises kirjade väärtused *varumuutujad*.

VÄLISVÕLG

Välisvõlastatistika koostamise aluseks on rahvusvahelises investeeringu koostamises kajastatud välisnõuded ja -kohustused, mis on oma olemuselt võlad ehk millega kaasneb tagasimaksmise kohustus. Võlaarvestusse ei kuulu aktsia- või osakapitali tehtud otse- ja portfelliinvesteeringud, reinvesteeringud (taasinvesteeringud) tulu (eelmistel perioodidel ja jooksva perioodi jaotamata kasum/kahjum ja omakapitali reservid) ega tuletisinstrumendid. Samuti ei arvata välisvõla hulka keskpanga kullavarusid ja Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuid ehk SDR*e* (*special drawing rights*)⁶.

Välisvõlga iseloomustavatest näitajatest on olulisemad:

- **koguvälisvõlg (brutovälisvõlg), mis summeerib kõikide institutsionaalsete sektorite võla iseloomuga väliskohustused;**
- **netovälisvõlg, mis näitab riigi kõikide institutsionaalsete sektorite tagasimaksmisele kuuluvate võla iseloomuga välisvõlgu ja -kohustuste vahet.**

Erinevalt rahvusvahelisest investeeringu koostamisest, kus kajastatakse otseinvesteeringuid *netopõhimõtte* (*directional principle*) alusel, ei vähenda residentse otseinvesteeringuettevõtja poolt otsein-

⁶ Vt „Kirjete sisu”: *reservvara*.

vesteerijale antud laenuid otseinvesteeringukohustust, vaid need kajastatakse võlaarvestuses bilansi nõuete poolel. Samamoodi ei arvata ka Eesti residentide välismaal asuvatelt otseinvesteeringuettevõtjatelt saadud laene maha Eesti otseinvesteeringunõuetest välismaal, vaid liidetakse võlakohustustega.

Nagu rahvusvahelise investeerimispositsiooni puhul, on ka välisvõla seisu kajastavad näitajad *varumuutujad*.

PÕHITERMINID

- **CIF-hind** (ingl k *cost, insurance, freight*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega ostja maa tollipiirini.
- **FOB-hind** (ingl k *free on board*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega müüja maa tollipiirini.
- **Institutsionaalsed sektorid** on välissektori statistikas jaotatud järgmiselt:
  - *keskpank* – Eesti Pank kui riigi keskpank;
  - *valitsemissektor* – kesk- ja kohalike omavalitsuste haldusalasse kuuluvad riigivalitsemis- ja riigikaitseorganid; kesk- ja kohalike omavalitsuste eelarvest finantseeritavad teadus-, uurimis-, tervishoiu-, sotsiaalhoidus-, haridus-, kultuuri- ja spordiasutused ning riiklikud fondid ja sihtasutused;
  - *krediidiasutused* – Eesti Panga litsentsi omavad krediidiasutused kui eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on õigus võtta avalikkuselt vastu rahalisi hoiuseid ja teisi tagasimakstavaid vahendeid ning anda oma vastutusel laene ja sooritada teisi krediidiasutuste seaduses loetletud tehinguid;
  - *muud sektorid* – ülejäänud erasektor (äriühingud ja kodumajapidamised).
- **Kapitalirent** – laen (renditehing) vara soetamiseks tingimusel, et krediidiobjekt jääb vara maksu- ja intresside kustutamiseni rendileandja omandusse.
- **Lühiajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga kuni üks aasta (kaasa arvatud).
- **Lühiajaline positsioon** – netoinvesteeringupositsioon, mille arvestuse aluseks on lühiajalised välisnõuded ja -kohustused. Keskpanga reserve loetakse kokkuleppeliselt lühiajalisteks.
- **Mitteresident** – kõik ülejäänud isikud, kes pole hõlmatud mõistega *resident* (vt allpool).
- **Pikaajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta.
- **Pikaajaline positsioon** – netoinvesteeringupositsioon, mille arvestuse aluseks on pikaajalised välisnõuded ja -kohustused. Otseinvesteeringuid loetakse kokkuleppeliselt pikaajalisteks
- **Repotehing** – laen väärtpaberite tagatisel.
  - **Resident:**
    - 1) Eesti Vabariigi riigorganid ja asutused kõige laiemas tähenduses (seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim ning nende asutused, põhiseaduslikud institutsioonid), samuti kohalikud omavalitsusüksused ja nende asutused;

- 2) välisriigis asuvad Eesti diplomaatilised, konsulaar- ja teised ametlikud esindused, samuti muud majandus- ja kommertstegevusega mittetegelevad Eesti asutuste ja organisatsioonide esindused välismaal;
- 3) Eesti Vabariigi seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused;
- 4) Eestis registreeritud eraõiguslikud juriidilised isikud;
- 5) Eesti õiguskorraga lubatud Eestis asutatud ja tegutsevad ning osalist õigusvõimet omavad isikute ühendused ja organisatsioonid, mis ei ole juriidilised isikud;
- 6) Eestis registreeritud välismaa juriidiliste isikute filiaalid ja esindused;
- 7) Eestis elavad Eesti kodanikud;
- 8) Eestis elavad välismaalased, kellel on alaline elamisluba;
- 9) Eestis elavad välismaalased, kellel on tähtajaline elamisluba vähemalt üheks aastaks;
- 10) välisriigis õppivad või ravil viibivad isikud, sõltumata õpingute või ravi kestusest;
- 11) välisriigis viibivad, immuniteeti ja diplomaatilisi privileege kasutavad Eesti Vabariigi diplomaadid, sõjaväelased, konsulaar- ja teiste ametlike esinduste töötajad ja nende perekonnaliikmed;
- 12) laevameeskonnad, hooaja- ja piiriülesed töötajad, sõltumata nende välisriigi territooriumil viibimise kestusest;
- 13) kokkuleppelised majandusüksused, mis esindavad Eesti territooriumil asuvat kinnisvara (maa tema oluliste osadega).

KIRJETE SISU

- **Väliskaubanduskonto** – arvestab seda osa kaupade sisse- ja väljaveost, mis võtab osa sisemaajanduse koguprodukti moodustamisest. Selleks on
  - import rahvuslikuks tarbimiseks – import, mille puhul kauba eest maksavad residendid;
  - rahvuslik eksport – kaupade müügist laekub tulu residentidele;
  - kaupade töötlemisega seotud kaupade sisse- ja väljavedu.

Eesti väliskaubanduskonto koostamise aluseks on ametliku väliskaubandusstatistika *põhikaubanduse süsteem (special trade system)*, mille järgi kaubad võetakse arvele siis, kui need ületavad sisekäibe ehk vaba ringluse piiri⁷. Eksport ei sisalda eelnevalt tollilattu imporditud kaupade taasväljavedu ega nende vormistamist vee- ja õhusõidukite varudeks. Import ei sisalda imporditud kaupade tolliladustamist, lisatud on aga kaupade tarded tollilaost vabaks ringluseks ja töötluseks. Kuna ametliku väliskaubandusstatistika ja tollistatistika koostamine ei ole kooskõlas maksebilansi koostamise põhimõtetega (import CIF-hindades, residentsuse printsiip vs. territoriaalsuse printsiip jne), tehakse maksebilanssi vajalikud täiendused, millest olulisemad on

- a) tollis deklareerimata kaubad, mis ei ole ületanud sisekäibe piiri, kuid mis on olnud maksebilansitehingute objektiks (nt välisvetes püütud meresaadused, välissadamates ostetud või müüdnud laevad jms);
- b) transpordivahenditele välisriigis viibimise vältel ostetud kaubad: kütus, proviant, müügikaup jms;
- c) kapitalikaupade remonditeenuse ost ja müük;

⁷ Kasutusel on ka *üldkaubanduse süsteem (general trade system)*, mis registreerib kaupade liikumist üle tollipiiri. Maksebilansi koostamise seisukohalt pole selline lähenemisviis sobiv, kuna hõlmab ka mitteresidentidele kuuluva kauba liikumist läbi Eesti territooriumil asuvate tolliladude.

- d) impordi ümberarvestus FOB-hinda, st kauba kogumaksumusest veo- ja kindlustuskulude lahutamise ning nende lisamine teenuste kontole;
- e) hinnamoonutuste arvestamine kaupade ekspordil läbi tolliladude ja vabatsooni;
- f) hinnangud varimajandustegevuse kohta.

Alates 1. maist 2004 põhineb väliskaubandusstatistika kahe aruandlussüsteemi kombinatsioonil. Kaubavahetust Euroopa Liidu väliste riikidega arvestatakse endiselt maksu- ja tolliametile esitatud tollideklaratsioonide alusel (nn Extrastat). Ühendusesisene kaubavahetus registreeritakse nn Intrastati küsitluse abil, mille korraldajaks on statistikaamet (vt www.stat.ee). Kui Extrastat võimaldab endiselt kasutada põhiskaubandussüsteemi, jättes välja kaubavahetuse läbi tolliladude, siis Intrastat ei võimalda andmetest välja filtreerida läbi vaheladude liikunud kaupa, mis realselt Eesti siseturule ei jõua, kajastades seega pigem üldkaubanduse põhimõtteid. Tulenevalt Euroopa Liidu suurest osakaalust Eesti väliskaubanduses on seetõttu nii kaupade sisse- kui väljaveo üldine tase varasemate perioodidega võrreldes kõrgem ja aegriidade võrdlemisel tuleb seda eripära silmas pidada. Samuti pole Intrastati aruannete struktuurierinevuste tõttu tollideklaratsioonidega võrreldes enam piisava täpsusega võimalik eristada nn normaaleksporti ja -importi töötluskaupade sisse- ja väljaveost.

- **Teenuste konto** kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid:
  - *veoteenused* – reisijateveo-, kaubaveo- ning muud veoteenused olulisemate veoliikide (mere-, õhu-, raudtee-, maantee-, muu transport) arvestuses;
  - *reisiteenused* – turistide ja ühepäevaküllastajate reisipakettidele ning reisi sihtriigis kaupadele ja muudele teenustele tehtud kulutused. Reisisiteenused sisaldavad lisaks eeltoodule ka kulutusi haridusele ja raviteenustele sihtriigis. Kui üldjuhul loetakse turismiks välismaal viibimist kuni ühe aasta jooksul, siis õppurite ja ravivajajate puhul ajaline piirang puudub. Turismi eristab reisisiteenustest asjaolu, et rahvusvahelise tava järgi turismiteenuseks peetavaid rahvusvahelisi reisijateveo teenuseid kajastatakse maksebilansis veoteenuste kirjetel;
  - *sideteenused* – maksed telekommunikatsiooniteenuste (tele- ja raadiotranslatsioon, telegraafiside, teleksi- ja faksiside, satelliit- ja kaabeltelevisioon, elektronpost jms) ning posti- ja kulleriteenuste (postisaadetiste pakkimine, lähetamine, vedu ja kättetoimetamine, postkastide rent jms) eest;
  - *ehitusteenused* – residentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega välisriigis, ja mitteresidentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega Eestis. Ehitusteenustena käsitletakse objekte või töid üldjuhul lõpetamistähtajaga kuni üks aasta;
  - *kindlustusteenused* – elu- ja kahjukindlustuslepingute (-poliiside) sõlmimisel saadavad ja makstavad teenustasud, samuti kahjukäsitluskulud, kindlustuseksperitiisid jne. Kahjukindlustuslepingute kohased kindlustuspreemiad ja väljamakstud kahjutasud kajastatakse jooksev-ülekanne kontol, elukindlustuslepingute järgsed sisse- ja väljamaksed kajastatakse finantskontol muu pikaajalise kapitali kirjetel;
  - *finantsteenused* – finantsvahendus- ja selle abiteenused (v.a kindlustus), mis on seotud panganduse ja väärpaberivahenduse komisjoni- ja teenustasudega, varahaldusega, kliiringuga, depositooriumiteenustega, finantsnõustamisega jms;
  - *arvuti- ja infoteenused* – maksed andmebaaside kasutamise ja arendamise, andmetöötluse ja programmeerimise, riist- ja tarkvaravarakonsultatsioonide, tarkvara juurutamise jms eest, samuti uudisteagentuuride teenused;

- *autoriõigus- ja litsentsitasud* – maksed autoriõiguste, litsentside, frantsiiside, müügiõiguste, tööstusprotsesside või muu intellektuaalomandi kasutamiseõiguste eest;
  - *kaubandus- ja muud kaubandusega seotud teenused* – kaubamaaklerite ja vahendajate komisjoni- ja teenustasud. Kaubandusteenus on residentide poolt välisriigis ostetud kaupade maksumuse ja nende poolt samal perioodil välisriigis edasimüüdud kaupade maksumuse vahe. Tingimuseks on, et kaup ise ei ületa Eesti riigipiiri;
  - *kasutusrent* – rendimaksud, mille puhul rentnik kasutab lepinguperioodi kestel vara ning lepingu lõppedes tagastab selle rendileandjale (*kapitalirent* – vt allpool);
  - *mitmesugused äri-, kutsetegevuse ja tehnilised teenused* – äriteenused, mis on seotud konsultatsioonide (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jne), suhtekorralduse ja turunduse (reklaam, arvamus- ja turu-uuringud jne) või muude tehniliste teenustega (jäätmete töötlemine ja utiliseerimine, keskkonnakaitse, arhitektuurilised ja insenertehnilised teenused, trükiteenused jne);
  - *isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused* – raadio, televisiooni ja filmindusega seotud audiovisuaalsed teenused, kontserdi- ja muude ürituste korraldamine, esinemistasud ja honorarid, näituse- ja muuseumiekspositsioonide korraldamine, produtsenditeenused ning muud spordi-, kultuuri- ja vaba aja teenused;
  - *valitsusteenused, mis ei sisaldu mujal* – muud valitsemissektori osutatud teenused, mis on seotud saatkonna- ja konsulaarteenustega ning sõjaväeteenuste ja muude avaliku sektori pakutavate teenustega, samuti riigilõivud ja teenustena saadav ning osutatav välisabi (välisabi vt ka *jooksevülekanded*).
- **Tulukonto** näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamisega ja kasutada andmisega seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma:
    - a) *tööjõutulu* – kuni aastase töölepinguga välismaal teenitud ja Eestis välismaalastele makstud brutopalk ja tööandja poolt tehtud sotsiaaleraldised;
    - b) *investeerimistulu* – välisinvesteeringute (otse-, portfelli- ja muude investeeringute) nõuetelt saadav ja kohustustelt makstav *intressi- ja dividenditulu*. Kuna äriühingu tegevuskasumi tekkimise ning dividenditulu väljamaksmise vaheline ajaperiood võib olla pikk, on selle kasumi maksebilansis arvele võtmiseks kasutusele võetud *reinvesteeritud tulu* kontseptsioon. *Reinvesteeritud (taasinvesteeritud) tulu* kujutab endast investeeringu suurusele vastavat proportsionaalse osa muutust investeeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või kahjumis, mida lisaks tulukontole kajastatakse ka finantskontol kui täiendav investeering äriühingusse. Kuna dividendide väljamaksmisel reinvesteeritud tulud vähenevad, võib reinvesteeritud tulu kontseptsiooni vaadelda kui dividendide tekkepõhist arvestust. Kuna selline arvestusviis on statistiliselt keeruline ning vajalikud andmed pole alati kättesaadavad, on lihtsuse mõttes kokku lepitud, et seda kasutatakse üksnes otseinvesteeringute puhul ja mitte portfelliinvesteeringute puhul.

Tulukontol ei arvestata realiseeritud ja realiseerimata kursi- ja hinnavahedest tekkinud raamatupidamislikke finantstulusid ja -kulusid, kuna maksebilansis kajastatakse finantsinstrumentide liikumist nende turuhinnas. Viimane koosneb raamatupidamislikult aga soetusmaksumusest ning realiseeritavast kursi- ja/või hinnakasumist/-kahjumist. Samuti ei kajastata reinvesteeritud tulude all ebatõenäoliselt laekuvate laenude mahakandmisi ja andestamisi ega erakorralisi kasumeid või kahjumeid.

- **Jooksevülekannete kontrol** näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel.

Jooksevülekanne on oma olemuselt ühepoolne, st rahaülekandele ei pea järgnema (või eelnema) kaubasaadetist või mõne teenuse osutamist ning see pole samas ka tulu tootmistegurite kasutamise eest. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega. Jooksevülekannete kirjetel kajastatakse vastukirjetena ka välisabina saadud ja osutatud teenuste ning kaupade maksumust. Jooksevülekannete konto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) valitsemissektori ülekanded;
- b) muude sektorite ülekanded.

Valitsemissektori ülekannete all mõistetakse neid summasid, mis on seotud Eesti valitsemissektori (vt *Institutsionaalsed sektorid*) saadud ja makstud ülekannetega, sh valitsemissektori poolt kasutatud välisabi ja Eesti riigi panus Euroopa Liidu eelarvesse. *Muude sektorite ülekannete* koosseisus on peamiselt kindlustuslepingutega seotud rahavood, muude sektorite poolt kasutatud (sh valitsemissektori poolt vahendatud) välisabi ning *töötajate rahaülekanded*, kus näidatakse välisriikide töötajate (ka migrantide – isikud, kes võõrriigis elanud ja töötanud üle ühe aasta) rahasaadetised koduriiki juhul, kui neid on palganud võõrriigi ettevõtja.

- **Kapitaliülekanded** on ühepoolsed nagu jooksevülekandedki, kuid saadavad või makstavad summad ei muuda otseselt residentide kasutatavat kogutulu. Enamlevinud kapitaliülekanded on
  - a) rahvusvaheliste (peamiselt Euroopa Liidu) fondide rahaliste vahendite kasutamine infrastruktuuriobjektide ehitamise rahastamiseks;
  - b) mittetootmislike mittefinantsiliste immateriaalsete varade (intellektuaalomandi) soetamine ja müük (frantsiisid, müügiõigused, kaubamärgid, tööstusprotsessid jms).

Kapitalikonto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori kapitaliülekanded*;
- b) *muude sektorite kapitaliülekanded*.

- **Otseinvesteeringuna** käsitletakse Eesti maksebilansis investeeringut, mis moodustab 10% või enam investeeringuettevõtja aktsia- või osakapitalist⁸. Sellise kapitalipaigutusega saavutab investor otseinvesteeringuettevõtjas nn olulise osaluse. Vastavalt rahvusvahelistele standarditele kajastatakse otseinvesteeringutena ka laenusuhteid ja muid rahapaigutusi ettevõtja ja temas olulist osalust omavate investorite vahel (v.a finantsvahendajad, mille puhul kajastatakse otseinvesteeringuna üksnes allutatud laenud).
- *Otseinvesteeringuettevõtja* – ettevõtja, milles investor ehk otseinvesteeriija omab olulist osalust.
- *Otseinvesteeriija* – investor, kes omab otseinvesteeringuettevõtjas olulist osalust.

Otseinvesteeringute konto jaguneb alljärgnevateks kirjeteks:

- a) otseinvesteeringuettevõtjate *aktsia- või osakapital*;
- b) *reinvesteeriitud* ehk *taasinvesteeriitud tulu* – otseinvesteeriijale kuuluv proportsionaalne osa otseinvesteeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumist või -kahjumist;

⁸ Otseinvesteering on rahapaigutus, millega kaasneb investoril oluline osalus ning otsustav hääleõigus otseinvesteeringuettevõtja juhtimisel, sõltumata konkreetsest osaluse määra. Kuna selline lähenemiseviis ei taga konkreetse investeeringu ühesugust käsitlust investeeringu teinud ja selle saanud riikides, on statistikavigade vähendamiseks rahvusvaheliselt soovituslik kasutada 10% piirmäära (*OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 1996).

c) *muu otseinvesteeringukapital* – otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised laenude, võlaväärtpaberite või kaubanduskrediidiga seotud nõuded ja kohustused.

- **Portfelliinvesteeringute** kontol kirjendatakse nõuete ja kohustuste lõikes väärtpaberiinvesteeringud, mis jaotatakse alljärgnevalt:
  - a) *omandiväärtpaber* – väärtpaberiinvesteering ettevõtte aktsia- või osakapitali, millega ei kaasne olulist osalust ehk see moodustab vähem kui 10% ettevõtja aktsia- või osakapitalist;
  - b) *võlaväärtpaber* – võlanõuet tõendav võlakiri ja rahaturuinstrument:
    - *võlakiri* – selle omaniku nõudeõigust tõendav väärtpaber, mis sisaldab laenuvõtja kohustust maksta laen kokkulepitud tähtajal laenuandjale tagasi ning tasuda intressid. Võlakiri on üldjuhul pikaajaline (lunastamistähtaeg üle ühe aasta);
    - *rahaturuinstrument* – rahaturul kaubeldav kõrge likviidsuse ning madala intressi- ja krediidiriskiga, üldjuhul alla ühe-aastase lunastamistähtajaga võlakohustus.

Portfelliinvesteeringud kajastatakse maksebilansis institutsionaalsete sektorite lõikes.

- **Tuletisinstrument** on finantsinstrumendi, indeksi või kaubaga seotud väärtpaber, mis võimaldab finantsriskidega kauplemist turul, s.t õigus või kohustus osta, müüa või vahetada finantsvara tulevikus kokkulepitud hulgal ja hinnaga. Enamlevinud tuletisinstrumendid on *optsioonid, forvardid, futuurid ja vahetustehingud (swaps)*. Maksebilansis kajastatakse tuletisinstrumente institutsionaalsete sektorite kaupa, nõuded ja kohustused eraldi.
- **Muud investeeringud** on kõik ülejäänud investeeringud, mis ei ole otse- või portfelliinvesteeringud ega seotud tuletisinstrumentidega:
  - *kaubanduskrediit* – müüdüd või ostetud kaupade ja teenuste eest laekumata või tasumata summad ning ettemaksud, mis kajastatakse tekkepõhiselt nii maksebilansi kui ka rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestuses;
  - *laenud* – institutsionaalsete sektorite lühi- ja pikaajalised laenud, kui need ei ole seotud otseinvesteeringutega. Laenudena käsitletakse ka *kapitalirenti* ja *repotehinguid*;
  - *sularaha ja hoiused* – nõuetena kajastatakse residentide käsutuses olevat välissularaha ning välisriigi krediidasutustes olevaid hoiuseid. Kohustuste poole moodustuvad mitteresidentide valduses olevad Eesti kroonid sularahana ning nende hoiused Eesti krediidasutustes;
  - *muud nõuded ja kohustused* – muud tähtajaks laekumata või tasumata summad (muu debiitorne ja kreditoorne välisvõlgnevus, viitvõlad jne), mis tulenevad tekkepõhisest majandusarvestusest, samuti muud teiste kirjetega mitteseotud nõuded ja kohustused. Sellel kirjel kajastatakse ka kindlustusseltside kogutud elukindlustuspreemiate eraldised ning nende väljamakset.
- **Reservvarad** – riigi keskpanga kulla- ja välisvaluutareservid, mis moodustavad Eesti rahasüsteemis krooni kattevara. Reservvaraks nimetatakse üldjuhul keskpanga kõrge likviidsusega kaubeldavaid välisaktiivaid, mis näidatakse järgnevatel kirjetel:
  - a) *rahaline kuld* – kullana hoitavad reservvarad;
  - b) *SDRid* – *special drawing rights* ehk laenamise erioigus on Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) arvestusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast (USD, EUR, JPY ja GBP) koosnev korv. Igale IMFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenu tehingute ja mitme-

- suguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja IMFi vahel;
- c) *Rahvusvahelise Valuutafondi reservpositsioon* – laenu iseloomuga, liikmesriigile vajadusel kättesaadav sissemakse IMFi;
  - d) *välisvaluuta* – välisvaluuta või sellega võrdväärsed reservvarad: välissularaha ja valuutahoiused, omandiväärtpaberid, võlakirjad ja rahaturuinstrumentid ning tuletisinstrumentid;
  - e) *muud nõuded* – muud likviidsed välisaktivad.

MAKSEBILANSI KOOSTAMISE SÜSTEEM

Maksebilansi koostamise maailmapraktikas on kasutusel kolm põhimõtteliselt erinevat süsteemi või nende kombinatsiooni:

- **küsitluste süsteem** (*survey system, transaction-based system*);
- **rahavoogude süsteem** (*settlements system, cash-based system*);
- **administratiivne süsteem** (*administrative system*).

Küsitluste süsteem põhineb infol, mis on kogutud erinevate statistiliste küsitlusvormide ja uuringute abil. Lähtuvalt vajadusest, uuritavast valdkonnast ning konkreetse riigi iseärasustest kasutatakse nii väljavõttelisi kui ka kõikseid vaatlusi. Küsitlusvormid järgivad oma ülesehituselt kas maksebilansi või finantsaruannete struktuuri ja raamatupidamisarvestuse põhimõtteid. Küsitluste süsteemi eeliseks on selle paindlikkus, kuid teisest küljest raskendab statistiliste vaatluste läbiviimist nende kõrge hind, madal vastamismäär ning madal operatiivsus. Küsitluste süsteemi edukamate kasutajate hulka kuuluvad angloameerika riigid: Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Iirimaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada.

Rahavoogude süsteem tugineb residentsete pankade kaudu sooritatavate rahvusvaheliste maksete kogumisele, kodeerimisele ja töötlemisele. Vastavalt tehingu kirjeldusele antakse sooritatud maksetele või laekumistele kas kliendi, krediidasutuse või keskpanga poolt maksebilansi kirjetele vastavad tehingukoodid. Rahavoogude süsteem võimaldab koguda üksikasjalikku ja operatiivset teavet, kuid on samas piiratud. Rahavoogudes ei kajastu tekkepõhine arvestus, sageli puudub tehingu kirjeldus või maksebilansikood, esineb tasaarveldusi ning rahavood ei võimalda ka positsioonide kalkuleerimist. Seoses uute Euroopa Liidu õigusaktidega ja majanduse üleilmastumisega on enamik mandri-Euroopa riikidest sunnitud rahavoogude süsteemilt üle minema kombineeritud süsteemile.

Administratiivne süsteem kasutab infoallikana erinevate ametkondade poolt eelnevalt kogutud andmeid. Sellise süsteemi kasutamine eeldab avaliku sektori täielikku kontrolli välistehingute üle. Riike, mille maksebilanss põhineb üksnes administratiivsel infol, on vähe, kuid suuremal või vähemal määral kasutatakse seda lisaks küsitluste ja rahavoogude süsteemile peaaegu kõigis maades. Administratiivse süsteemi suur puudus on nõrk kontroll andmete kvaliteedi üle.

MAKSEBILANSI KOOSTAMINE EESTIS

Taasiseseisvunud Eesti alustas riigi maksebilansi koostamist 1992. aastal. Tolleaegse pangandussüsteemi nõrkuse tõttu võeti kasutusele küsitluste süsteem. Kuna see ei ole pidevalt muutuv majan-

duskeskkonnas küllalt paindlik, uuriti võimalusi maksebilansi koostamiseks rahavoogude alusel. Rahavoogude süsteem lisandus küsitluste süsteemile 1994. aastal. Seoses rahvusvahelise investeerimispositsiooni koostamisega alates 1996. aastast on üha tähtsamaks muutunud küsitlusvormid. Nende peamine eelis on võimalus koguda tekkepõhiseid andmeid ja muid näitajaid, mis rahavoogudes ei kajastu (nt kaubanduskrediit, reinvesteeritud tulu).

Tänaseks on Eestis välja kujunenud maksebilansi koostamise *kombineeritud süsteem*. Kaks paralleelselt toimivat andmebaasi täiendavad teineteist ning lihtsustavad vigade avastamist. Nende sidumine administratiivse infoga tagab ühtlasi välissektori statistika (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) parema kvaliteedi, mis on avatud ning madala kontsentreeritusega majandusruumi tingimustes tavaliselt raskendatud.

Maksebilansi ja välissektori muu kvartaalse statistika puhul on väga oluline küsitluste süsteem, mida täiendab rahavoogude abil kogutav info. Kuiste maksebilansside koostamisel kasutatakse lisaks keskpanga, krediidasutuste ja valitsemissektori kuistele aruannetele rahavoogude süsteemi, mida täiendatakse mitmesuguste ökonomeetriliste mudelite abil. Kuist maksebilansi kiirhinnangut, mille avaldamine tuleneb Euroopa Liidu nõuetest, hakati avaldama alates 2002. aastast.

Erinevaid küsitlusvorme on hetkel kasutusel kümme, mille abil koguti 2008. aastal kvartalite kaupa teavet ligi 3500 ettevõtjalt. Kvartaalne rahavoogude süsteem hõlmab ligi 130 000 maksebilansi koostamise aspektist olulist tehingut, mille kohta teave saabub nn avatud süsteemi (*open system*) kaudu: keskpanga jõuab maksedokumentidel info vaid tehingute ühe poole – deebet või krediti – kohta. Edastatakse ainult pangaklientide maksed. Pangandussektori tehingud kirjendatakse maksebilansis pangabilansside, kasumiaruannete jt finantsaruannete alusel.

Peale eeltoodud põhiallikate kogutakse infot ka paljudest muudest kanalitest: ametlik väliskaubandusstatistika, Eesti Väärtpaberite Keskreister, finantsinspeksioon, statistikaameti küsitlused, justiitsministeeriumi registrikeskus, maa-ameti hinnastatistika, Eesti Panga raamatupidamisregistrid, valitsemissektori asutused jne. Lisaks olemasolevale teabele korraldatakse statistilisi vaatlusi, antakse hinnanguid ning kasutatakse ökonomeetrilisi mudeleid. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavatest infoallikatest annab ülevaate tabel 3.2.

Tabel 3.2. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavate alg- ja koondandmete ulatus ja nende laekumise sagedus

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruandeperioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv 2008. aastal
KÜSITLUSTE SÜSTEEM				
Vorm 2, 2F ja 7	Välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	1936
Vorm 3	Välisosaluseeta veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	244
Vorm 4	Välisosalusega veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	208
Vorm 5	Investeeringufondid (fondivalitsejad)	kvartal	20 päeva	74
Vorm 6 ja 6F	Välisosaluseeta äriühingud	kvartal	20 päeva	1142
Vorm 9	Kindlustusseltsid ja -vahendajad	kvartal	20 päeva	21
Vorm 10	Muud finantsvahendajad	kvartal	20 päeva	32
Vorm 2, 2F ja 7	Välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	1936

RAHAVOOGUDE SÜSTEEM				
Rahavoogude süsteemi aruandlus vastavalt rahvusvaheliste maksete deklareerimise korrale	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised laekunud maksed	15 päeva	25 päeva	11
	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised lähetatud maksed	15 päeva	8 päeva	11
ADMINISTRATIIVNE TEAVE				
KREDIIDIASUTUSED				
Ressursside jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutustes hoiustatud vahendite ja krediitiasutuste saadud laenude andmed residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	16
Laenude jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutuste välja antud laenud residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	16
Kasumiaruanne	Krediitiasutuse tulude-kulude jaotus residentsuse kaupa	kvartal	10 päeva	16
Mitteresidentidele müüdüd ja neilt ostetud teenused	Krediitiasutuse valitud tulu-kulu kirjete laiendatud esitus mitteresidentide osas	kvartal	10 päeva	16
Väärtpaberite aruanne	Krediitiasutuse väärtpaberiportfelli detailne aruanne residentsuse kaupa	kuu	5 päeva	16
Bilansivälise kirjete aruanne	Krediitiasutuse bilansivälise tegevuse aruanne	kvartal	30 päeva	16
Varahalduse ja investeerimisteenuste aruanne	Krediitiasutuste varahalduse ja investeerimistevõimega seotud aruanne	kvartal	5 päeva	16
Mittetehinguliste finantsvoogude aruanne	Krediitiasutuste aruandeperioodil toimunud mittetehingulised finantsvood, v.a valuutakursimuutustest tekkinud ümberhindlused	kuu	12 päeva	16
EESTI PANK				
Eesti Panga maksebilansi aruanne	Raamatupidamisosakonna aruanne Eesti Panga bilansikirjete mitteresidentidega seotud jääkide, nende muutuste ning kasumiaruannete mitteresidentidega seotud kirjete muutuste kohta	kuu	5 päeva	1
STATISTIKAAMET				
Ametlik väliskaubandusstatistika	Tollideklaratsioonide töödeldud, täiendatud ja grupeeritud andmed (Extrastat)	kuu	50 päeva	1
	Ühendusesisese kaubavahetuse aruanne (Intrastat)			
Reisikorraldajate aruanne	Reisifirmade teenuste eksport-import (sh reisijateveoteenuste vahendamine); vastuvõetud ja lähetatud turistide arv riikide lõikes	kvartal	50 päeva	1
Valitsemissektori välisabiga seotud nõuded ja kohustused	Välisabi tekkepõhine arvestus	kvartal	58 päeva	1
Majutusasutuste aruanne	Andmed majutusasutustes teenindatud turistide arvu ja käibe kohta	kuu	40 päeva	1
JUSTIITSMINISTEERIUMI REGISTRITE JA INFOSÜSTEEMIDE KESKUS				
Äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmekogu	Andmed Eestis registreeritud juriidiliste isikute ja nende omanike kohta	kuu	1 kuu	1
Kinnistusraamatu registri andmekogu	Andmed mitteresidentidele kuuluvate kinnisvaraobjektide kohta	aasta	kokkuleppel	1
MAA-AMET				
Maa-ameti kinnisvaratehingute andmekogu	Mitteresidentide omandatud ja võõrandatud kinnisvaraga seotud tehingud riikide kaupa	kvartal	1 kuu	1
EESTI VÄÄRTPABERIKESKUS (EVK)				
Väärtpaberite keskregistri andmebaas	EVKs registreeritud väärtpaberiemissioonide statistika	kuu	20 päeva	1
PIIRIVALVEAMET				
Piiriületusstatistika	Aruanne Eesti piiri ületanud inimeste kohta nende kodakondsuse kaupa	kuu	25 päeva	1

VÄLISMINISTEERIUM				
Välisriikides asuvate diplomaatiliste teenistuste statistika	Andmed Eesti välisambassade ja -eeskonnade kulutuste, tulude ja varade kohta	kvartal	45 päeva	1
MAKSU- ja TOLLIAMET				
Maksustatistika	Andmed mitteresidentidelt Eestis ja residentidelt välismaal kinnipeetud maksude kohta	aasta	vastavalt vajadusele	1
TALLINNA JA TARTU LINNAKANTSELEID				
Välisvarade ja -kohustuste aruanne	Tallinna ja Tartu välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude aruanne	kvartal	45 päeva	2
RAHANDUSMINISTEERIUM				
Välislaenu aruanne	Riiklike laenu kasutamise ja teenindamise aruanne	kuu	10 päeva	1
Välisvarade aruanne	Riigikassa varade jäägi ja perioodi muutuste aruanne	kuu	1 kuu	1
MUUD				
Migratsioonifond, Töötukassa, Haigekassa jm				5–10

Eelkirjeldatud kombineeritud süsteemi (rahavood + küsitlused + administratiivsed allikad) on hakanud kasutama lisaks Eestile mitme teise riigi keskpangad (sh Läti, Leedu, Rootsi, Tšehhi). Sealjuures on kõnealune mudel viimasel ajal Euroopa Liidu institutsioonide heakskiidul populaarsust kogunud ka muudes Euroopa riikides, kus kasutati seni infokanalina üksnes range kapitalikontrolli ajal üles ehitatud rahavoogude süsteemi.

MAKSEBILANSISTATISTIKA KOOSTAMISE ÕIGUSLIKUD ALUSED

Eesti Panga seaduse paragrahvi 2 lõike 8 kohaselt vastutab Eesti Pank riigi maksebilansi koostamise eest, mis on seaduse järgi üks tema põhiülesandeid.

Sama seaduse paragrahv 34 käsitleb maksebilansi koostamist, mis annab keskpangale õiguse saada tasuta Eesti maksebilansi koostamiseks vajalikke andmeid kõigilt riigi- ja omavalitsusorganitelt ning Eesti territooriumil asuvatelt välismajandustehinguid sooritavatelt juriidilistelt isikutelt.

Lisaks Eesti Panga seadusele sätestab maksebilansi koostamist **riikliku statistika seadus**, mille paragrahvi 4 lõike 2 alusel on Eesti Pank maksebilansistatistika koostamise osas statistikaameti kõrval teine riiklike statistiliste vaatluste põhikorraldaja. Eesti Pangale ning andmeesitajatele laienevad kõik riikliku statistika seadusest tulenevad sätted, mis on seotud vaatluste korraldamise, andmete esitamise kohustuse, andmekaitse, andmete avaldamise ning poolte vastutusega. 2007. aasta sügisel jõustus riikliku statistika seaduse muudatus, mis annab Eesti Pangale võimaluse rakendada sunniraha ettevõtetele, kes ei esita andmeid tähtsaks või esitavad neid moonutatult.

Eesti krediidiasutuste maksebilansialast aruandlust reguleerivad vastavad Eesti Panga presidendi määrused.

ANDMETE KONFIDENTSIAALSUS

Kehtiva õiguskorra järgi tagab Eesti Pank kõigi maksebilansitehingutega seotud üksikandmete täieliku organisatsioonilise, infotehnoloogilise ja füüsilise kaitse. Kõiki andmeid kasutatakse üksnes statistilistel eesmärkidel ning need avaldatakse ainult agregeeritud kujul, identifitseerimist võimaldavate tunnusteta.

AVALIKUSTAMINE JA KORRIGEERIMISPOLIITIKA

Statistiliste andmete avalikustamisel järgitakse **Rahvusvahelise Valuutafondi andmelevi eristandardit** (*Special Data Dissemination Standard; SDDS*), millega Eesti ühines 1998. aasta oktoobris. Standardiga on statistikakategooriate lõikes kehtestatud miinimumnõuded andmete sisu, avaldamise perioodilisuse ning tähtaegade kohta.

- **Andmelevi.** Maksebilansistatistika koos pressiteadete, analüüside ja statistiliste tabelitega avaldatakse Eesti Panga koduleheküljel (vt <http://www.eestipank.ee>).
- **Korrigeerimispoliitika.** Vastavalt täiendava teabe laekumisele ja meetodilistele muudatustele korrigeeritakse eelnevate perioodide andmeid järgmiselt:
  - *regulaarne korrigeerimine:*
    - a) II, III ja IV kvartali maksebilansi ja investeerimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse regulaarselt eelmise kvartali andmeid;
    - b) I kvartali maksebilansi ja investeerimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse nii eelmise kvartali (IV) kui ka kõikide eelmiste kvartalite andmeid, mille kohta on laekunud täiendavat infot. Andmed loetakse lõplikeks siis, kui need on integreeritud rahvusliku arvepidamise sisend-väljundtabelitesse (kuni 5 aasta pärast).
  - *erakorraline korrigeerimine:*
    - a) erandjuhtudel, oluliste vigade ilmnemisel korrigeeritakse uue perioodi andmete avaldamisel vastavalt vajadusele ka varasemate perioodide andmeid;
    - b) meetodika või andmete kogumise süsteemi muutuste puhul võidakse korrigeerida uue perioodi andmete avaldamisel ka varasemate perioodide andmeid nii kaugemale kui võimalik;
    - c) erakorralistest korrigeerimistest teavitatakse avalikkust maksebilansi ja investeerimispositsiooni pressiteadetes.
- **Arvestusühik ja konverteerimine.** Maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestusühikuks on Eesti kroon (EEK). Muudes valuutades (USD, EUR) avaldatud statistika puhul on konverteerimise aluseks
  - *maksebilansi kiirhinnangu* korral vastava välisvaluuta selle kuu keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
  - *kvartali maksebilansi* korral vastava välisvaluuta kvartali keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
  - *aasta maksebilansi* korral nelja kvartali keskmised vahetuskursid (s.t aastabilanss on välisvaluutasse konverteeritud kvartalibilansside summa);
  - *investeerimispositsiooni* korral vahetuskurss positsiooni koostamise kuupäeval või lähimal sellele kuupäevale eelnenud pangapäeval.

Ümardamine. Ümardamise tõttu ei võrdu allkirjete liitmise tulemus alati koondkirje summaarse näitarvuga.